

UNIVERSITETI I EVROPËS JUGLINDORE
УНИВЕРЗИТЕТ НА ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА
SOUTH EAST EUROPEAN UNIVERSITY

Studime Master

Bashkëpunimi ndërkombëtar për luftimin e krimit të organizuar

Kandidati:

Agon Osmani

Mentori:

Doc.Dr. Bekim Nuhija

Tetovë, 2017

Bibliografia

RKS CC - Kodi Penal i Republikës së Kosovës

KZ BiH - Kodi Penal i Bosnjës dhe Hercegovinës

RSFJ-CC - Kodi Penal i Republikës Socialiste Federative të Jugosllavisë

ECHR - Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut

KNDCP - Konventa Ndërkombëtare mbi të Drejtat Civile dhe Politike

Tribunali Ndërkombëtar për ish-Jugosllavinë - ICTY

HVO - Këshilli i Mbrojtjes Kroate

Organizata e Traktatit të Atlantikut Verior - NATO

OKB-së - Kombet e Bashkuara

CPT - Komiteti Evropian për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimit Çnjerëzor ose Degradues apo dënim

OCTOPUS - Programi i Bashkëpunimit Teknik të Evropës në luftën kundër

Krimit të organizuar dhe korrupsionit

SPOC - Pakti i Stabilitetit dhe iniciativa për të luftuar krimin e organizuar

Përmbajtja

Hyrje.....	6
Kuadri metodologjik i hulumtimit.....	9
Problemi dhe subjekti i hulumtimit.....	9
Qëllimi dhe objektivat e hulumtimit.....	10
Hipoteza.....	12
Metoda kërkimore.....	12
Vlerësimi i rezultateve të hulumtimeve të mëparshme.....	13

Kapitulli I

1 Çfarë është krimi i organizuar?.....	14
1.1 Histori e shkurtër e krimit të organizuar.....	15
1.2 Pasojat e krimit të organizuar: për vendin, rajonin dhe sistemin global të sigurisë.....	16

Kapitulli II

2 Përcaktimi shfaqjes si një formë e veçantë e kriminalitetit profesional.....	24
2.1 Lidhja me pushtetin.....	24
2.2 Qëllimi i përfitimit.....	24
2.3 Ndikimi politik.....	25
2.4 Krimi i organizuar dhe pasojat e dëmshme.....	25
2.5 Faktorët që çojnë në dhunë kriminale.....	26
2.6 Faktorët personal.....	26
2.7 Çrregullimet mendore.....	27
2.8 Kënaqësia si një nxitës i dhunës psikologjike.....	31

Kapitulli III

3	Llojet e krimit të organizuar.....	33
3.1	Tregtia me barna të rremë në nivel global.....	33
3.2	Tregu problematik financiar - rezultat i krimit të organizuar.....	34
3.3	Trafikimi i qenieve njerëzore dhe pasojat.....	34
3.4	Pasojat ekonomike të korrupsionit.....	35
3.5	Identifikimi i viktimave, zbulimi, ndjekja dhe dënimi i kryerësve të krimit të trafikimit me qenie njerëzore.....	37
3.6	Ndihma dhe mbrojtja e viktimave.....	38
3.7	Ultima ratio në luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore: standardet ndërkombëtare dhe kombëtare juridiko- penale të ndjekjes dhe dënimit.....	40
3.8	Trafikimi i qenieve njerëzore si një krim ndërkombëtar kundër njerëzimit.....	42
3.9	Trafikimi i të miturve për qëllime të adoptimit.....	43

Kapitulli IV

4	Koncepti dhe aktivitetet e krimit të organizuar.....	44
4.1	Krimi i organizuar transnacional.....	44
4.2	Krimi i organizuar ndërkombëtar.....	47
4.3	Krimi i organizuar profesional.....	48
4.4	Kriminaliteti i "jakës së bardhë" dhe të krimit të organizuar.....	48
4.5	Aktivitetet e krimit të organizuar.....	49
4.6	Tregtia me narkotikë.....	49
4.7	Korrupsioni.....	51
4.8	Korrupsioni dhe ryshfeti.....	53
4.9	Aspekti i së drejtës penale për korrupsion.....	55
4.10	Pastrimi i parave.....	57
4.10.1	Definimi i kuptimit të pastrimit të parave.....	57
4.10.2	Pastrimi i parave në aktet juridike ndërkombëtare.....	58
4.10.3	Karakteristikat bashkëkohore të pastrimit të parave.....	61
4.10.4	Procesi i pastrimit të parave.....	61
4.10.5	Treguesit e transaksioneve të dyshimta.....	63

Kapitulli V

5	Trafikimi i qenieve njerëzore.....	65
5.1.1	Koncepti dhe karakteristikat e përgjithshme.....	65
5.2	Marrëdhënia ose lidhja e trafikimit me njerëz me krimin e organizuar.....	68
5.3	Reketi.....	68
5.3.1	Koncepti dhe karakteristikat.....	68
5.3.2	Reketi dhe legjislacioni në Kosovë.....	70
5.4	Aktivitete të tjera të krimit të organizuar.....	70
5.5	Bashkëpunimi ndërkombëtar në luftën kundër krimit të organizuar.....	71
5.6	Luftimi i krimit të organizuar.....	73
5.7	Roli i gjyqësorit.....	74
5.7.1	Bashkëpunimi gjyqësor ndërkombëtar dhe rajonal.....	74
5.7.2	Koncepti dhe roli i përgjegjësisë penale të personave juridikë në sistemet moderne ligjore.....	76
	Vërejtjet përfundimtare.....	78
	Literatura.....	82

Hyrje

Krimi është aq i vjetër sa edhe qytetërimi njerëzor. Mbrojtja nga ndikimi i tij shkatërrues, gjithnjë ka qenë sfidë e rëndësishme për çdo shoqëri, pavarësisht nga sistemi i rregullimit të brendshëm socio politik si dhe zhvillimi ekonomik. Ky fenomen paraqet një problem të madh i cili ngjall interes për analiza nga shumë filozofë, mendimtarë dhe shkencëtarë.

Kjo rezultoi në shfaqjen e mendimeve të ndryshme që përpiqen të përgjigjen se pse disa njerëz shkelin ligjet dhe normat tjera sociale, dhe të tjerët nuk e bëjnë.

Në teori dhe praktikë, ekzistojnë ndarje të ndryshme të krimit. Një nga ndarjet më themelore të krimit të organizuar është ndarja në krim politik dhe komercialo - ekonomik e cila ndarje është më e pranueshme nga aspekti i hetimit të aktiviteteve kriminale dhe formave të manifestimit të saj, si dhe në aspektin e formës së drejtë të aktiviteteve operative në parandalimin e krimit nga ana e shërbimeve të sigurisë.

Egzistojnë interpretime të ndryshme të përcaktimit të përmbajtjes dhe nocionit të krimit të përgjithshëm. Shumë nga këto mendime janë të vjetëruara dhe të papranueshme, veçanërisht në këtë kohë të transformimit të sistemeve sociale dhe juridike dhe përfundimin e dominimit të një sistemi juridik të veçantë.

Është e qartë se rendi shoqëror nuk është i mbrojtur në mënyrë të mjaftueshme, dhe për këtë arsye është objekt i shpeshtë i sulmit dhe veprimeve të paligjshme.

Sipas një ndarje, në kriminalitet bëjnë pjesë të gjitha krimet që nuk janë pjesë e krimit ekonomik. Kriteri kryesor për këtë ndarje është karakteri i pronësisë si për shembull sulmi ndaj një objekti dhe në mënyrë konsekuente krimet ekonomike janë të gjitha ato krime që janë kryer kundër pronës ekzistuese. Sot, kjo pikëpamje është e papranueshme për shumë arsye, edhe pse në momentin e pranimit të së njëjtës ka shkaktuar shumë hamendje teorike.

Kur flasim për krimin e përgjithshëm dhe formave të tjera të krimit (politik, ekonomik, etj), është e rëndësishme të shqyrtohen marrëdhëniet e tyre me krimin e organizuar.

Krimi i organizuar është një organizatë e veçantë që paraqitet në formën më të përsosur të organizimit duke aplikuar metoda të veçanta në kryerjen e veprave penale, dhe si i tillë mund të paraqitet në format e ndryshme të kriminalitetit.

Qasja e organizuar në kryerjen e veprave penale nënkupton veprime kriminale të organizuara dhe koordinuara duke krijuar organizatë kriminale, me qëllim të përvetësimit të pasurive të paligjshme. Ndryshe nga krimi i përgjithshëm, kjo formë e krimit të organizuar nuk ka lidhshmëri me autoritetet e caktuara të shtetit gjegjësisht strukturat politike dhe ekonomike.

Sistemet ligjore kombëtare ndryshojnë për sa i përket dënimit të dy ose më shumë personave që konsiderohet se kanë marrë pjesë në kryerjen e një krimi, të cilët nuk kryejnë të njëjtin veprim, por në një mënyrë apo tjetër kontribuojë në zbatimin e planit kriminal. Shumë sisteme juridike (psh. SHBA, Francë, Austri, Uruguaj, Australi) nuk parashohin kategori të ndryshme të pjesëmarrësve dhe në kuadër të kësaj nuk parashohin denime të ndryshme për lloje të ndryshme të pjesëmarrësve (kryes të veprës penale kryesore ose dytësorë). Sipas këtyre sistemeve, secili pjesëmarrës pa marrë parasysh formën e pjesëmarrjes, patjetër duhet të konsiderohet si kryesorë; secilit prej tyre mundet ti shqiptohet i njëjti denim, siç është Kodi penal i Kalifornisë i cili parashikon në nenin 31 që të gjithë ata “të cilët kryejnë vepra penale, dmth edhe ata që ndihmojnë dhe ata që nxisin kryjen e veprës, do të konsiderohen si kryerës kryesorë”. Hetimi penal paraqet veprime të planifikuara dhe të ndërmarra në mënyrë sistematike e të përgjithshme, me qëllim të zbulimit dhe përcaktimit të veprës dhe kryerësit të veprës penale, gjetjen dhe sjelljen e tij, dhe sigurimin e provave. Hetimi penal është një nënsistem i procedurës penale e cila është karakterizuar nga një shkallë e lartë e dinamizmit dhe përmbajtje të pasur.

Hetimi i fakteve dhe rrethanave që kanë të bëjnë me veprën dhe kryerësin paraqet një proces retrospektiv, dmth. është i bazuar në rezultatin e ngjarjes penale në bazë të

shkaqeve të saj. Prandaj, në zbatimin e procedurave penale, më shumë vëmendje duhet të përqendrohet tek tri komponentet kryesore të procedurës penale, të cilat janë:

- 1) Vëzhgimi
- 2) Mendimi dhe
- 3) Praktika

Sekretariati i Kombeve të Bashkuara, në përgatitjen e dokumentacionit për Kongresin e pestë të Kombeve të Bashkuara, në drejtim të parandalimit të krimit dhe trajtimin e kryerësve të veprave, në Gjenevë në vitin 1975, identifikoi 18 kategori të krimit transnacional, përkatësisht: pastrimi i parave, trafikimi i paligjshëm i drogës, korrupsioni dhe ryshfeti i zyrtarëve publikë, infiltrimi në biznese të ligjshme, falimentimi i rremë, mashtrime në lidhje me sigurimet, krimi kompjuterik, vjedhje e pronës intelektuale, trafikimi i paligjshëm i armëve, aktivitetet terroriste, rrëmbimi i aeroplanëve, pirateria e detit, rrëmbimi, tregtia me qenie njerëzore, tregtia me organe të njerzve, vjedhjet e veprave të artit dhe të mirave kulturore, krimi mjedisor ose ekologjik, dhe vepra të tjera të kryera nga grupet e krimit të organizuar. Duke pasur parasysh kuptimin e deklaruar dhe dokumentet ndërkombëtare, mund të themi se veprimtaritë e krimit të organizuar janë: trafikimi i drogës, korrupsioni, pastrimi i parave, trafikimi i qenieve njerëzore, shantazhi dhe forma të tjera të krimit. Është e nevojshme për të shqyrtuar shkaqet politike dhe sociale që favorizonin ose që janë më shumë të favorshme për zhvillimin e krimit të organizuar në rajon. Këto janë, para së gjithash, fakti se vendet e Ballkanit kanë kaluar në masë të madhe nëpër fazën e luftës dhe dhunës, se situata ekonomike është e dobët ose e pa qëndrueshme dhe se korrupsioni është i përhapur. Nga ana tjetër, si faktor pozitiv që veprojnë në luftën kundër krimit të organizuar janë perspektivat e anëtarësimit në Bashkimin Evropian (BE), duke krijuar presion për reforma, si dhe bashkëpunimin të ndërsjellë të vendeve në rajon.

Trafikimi i drogës, trafikimi me qenie njerëzore dhe korrupsioni mbeten probleme të mëdha, por që gjithnjë e më shumë, ndoshta problemi qendror i Evropës Juglindore po paraqitet krimi ekonomik, i cilipengon zhvillimin ekonomik të rajonit. Disa ekspertë dhe

përfaqësues të organizatave ndërkombëtare konsiderojnë se në të gjitha vendet është krijuar një "masë kritike" e atyre forcave që janë të gatshëm për të luftuar seriozisht korrupsionin dhe krimin e organizuar dhe se ata duan që në vendet e tyre të sigurojnë përparim të vërtetë. Është vërejtur edhe qëndrim i kundërt me këtë mendim për rajonin e Ballkanit dhe se para së gjithash ende në këtë rajon nuk ka një reformë themelore të sektorit të sigurisë (policia, ushtria, shërbimi i sigurisë së shtetit) dhe gjyqësorit. Për ta bërë atë vërtetë të zbatohet, së pari duhet të egzistojë një konsensus politik mbi nevojën e saj. Për më tepër, duhet të ketë nevojë për një mjedis të qëndrueshëm i cili përjashton mundësisë e konflikteve të reja, në mënyrë që vendet të zbatojnë këto reforma, si dhe ti përballojnë presionit të jashtëm dhe perspektivën e anëtarësimit në Bashkimin Evropian.

Kuadri metodologjik i hulumtimit

Kuadri metodologjik i tezës do të fokusohet në problemin dhe lëndën e hulumtimit, subjektin, qëllimet dhe objektivat, sistemin e hipotezave, metodave apo procedurat e hulumtimit dhe vlerësimit të rezultateve të hulumtimit,

Problemi dhe subjekti i hulumtimit

Krimi ka historinë e vet. Ka periudha në zhvillimin e shoqërisë kur krimi i përgjithshëm dhe i vecantë kanë pasur rënie dhe ngritje. Në fund të shekullit të 20-të u shënuar një rritje e krimit në botë. Ky është një shqetësim serioz për njerëzimin dhe format më të rënda të krimit të organizuar u paraqitën dhe u zhvilluan në shoqëritë post-konfliktuale. Këto ishin edhe arsyt kryesore që më çuan për zgjedhjen e kësaj teme.

Arsyet mund të ndahen më saktësisht në dy grupe kryesore: disa janë shkencore, të tjerat të natyrës praktike. Globalizimi filloi në gjysmën e dytë të shekullit të 20 dhe vazhdoi në dekadat e para të shekullit të 21-të. Ajo solli përfitime të rëndësishme për të

gjitha vendet e botës, por edhe shumë vështirësi, duke përfshirë rritjen e krimit të organizuar.

E drejta penale si shkencë dhe si praktikë ka një rol të rëndësishëm në zbulimin dhe luftimin e krimit të organizuar. Por ky nuk është i vetmi mjet efektiv për të arritur qëllimin, zbulimin dhe luftimin e krimit të organizuar. Kështu, e drejta penale si shkencë dhe praktikë e kërkon zgjidhje si “de lege lata dhe de lege ferenda”. Në këtë tezë do të trajtoj nga pak edhe zhvillimin historik të së drejtës penale, legjislacionin dhe praktikën gjyqësore me çka do të verifikohet teza e këtij punimi dmth se sa është e nevojshme modernizimi i legjislacionit penal.

Nevojiten ndryshime për zgjidhjet ekzistuese dhe jo rrallë edhe zgjidhje të reja që e drejta penale dhe gjykatat penale të jenë më efikase dhe më të lira dhe se në fakt nuk e shkelin parimin e ligjshmërisë si bazë për të pasur autoritetin e së drejtës penale si shkencë dhe praktikë.

Një nga përfundimet e këtij studimi do të jetë se e drejta penale ndërkombëtare dhe vendore në shumë aspekte ngec në krahasim me zhvillimin e formave të ndryshme të krimit të organizuar, kështu që në shumë raste krimi i organizuar ndodh dhe vetëm pas kësaj e drejta penale shfaqet në skenë.

E drejta penale e çdo vendi është burimi më i madh i drejtësisë dhe paanësisë. Kjo ka ndihmuar në globalizimin veçantë, e cila ka kontribuar në deharmonizimin e legjislacionit kombëtar i cili ka dështuar të përshtatet me kërkesat e kohës dhe hapësirës. Rezultati është rritja e krimit të organizuar në fusha të ndryshme të jetës shoqërore. Për këtë tregojnë edhe statistikat e Kombeve të Bashkuara.

Qëllimi dhe objektivat e hulumtimit

Duke pasur parasysh analizën teorike dhe empirike të deficiteve ekzistuese dhe fondin njohurive shkencore të arritura të këtij problemi nga një perspektivë dhe strategji e kërkimit shkencor teorik dhe metodologjik që do të jetë baza e kësaj teze, këtu janë paraqitur dy objektiva bazë:

1. Qëllimi shkencor – me të cilin duhet të risim fondin ekzistues të njohurive në lidhje me këtë temë kërkimore. Ai ngrit nivelin e njohurive shkencore nëpërmjet hulumtimeve shkencore. Qëllimi i hulumtimit kualitativ arihet nga hulumtimi shkencor i dukurive dhe më pas rezultate të hulumtimit të përdoren për të analizuar fenomenin e paraqitjes së këtyre dukurive.
2. Qëllimi pragmatik - rrjedh nga dy baza. Njëra është për njohuritë shkencore mbi objektin e hulumtimit dhe tjetra është aplikimi i drejtpërdrejtë i njohurive shkencore në proces dinamik që ndryshon rendin normativ ligjor dhe zbatimin e tij për të eliminuar mospërputhjet mes problemeve institucionale për fushën e krimit të organizuar dhe të drejtës penale si dhe zgjidhjen e tyre. Kërkimi shkencor duhet të ofrojë njohuri të besueshme shkencore në zhvillimin e së drejtës penale, si dhe ndikimin e saj mbi gjendjen dhe perspektivat e zhvillimit të krimit të organizuar. Përveç kësaj rezultatet e arritura të këtij studimi do të jenë bazë për një riaktualizim dhe për të propozuar zgjidhje të veçanta që do të përmirësojë në mënyrë të konsiderueshme luftën kundër krimit të organizuar. Ky hulumtim ka për qëllim që të ofroj zgjidhje të mundshme në drejtim të efekteve negative që ka krimi i organizuar, si mund të parandalohet dhe të zvoglohet krimi në kuptimin global.

Në përputhje me qëllimit shkencore, paraqiten nëntema kërkimore në këtë tezë:

1. Për cilat vepra penale të krimit të organizuar sillen aktgjykime,
2. Përcaktohet nocioni i krimit të organizuar dhe zhvillimi historik i tij,
3. A përmbushet qëllimi i përgjithshëm dhe i vecantë i parandalimit,

4. Si efektet negative të krimit të organizuar mund të parandalohen me anë të luftimit të së njëjtës,
5. Sa e drejta penale ndikon në uljen e krimit të organizuar.

Hipoteza

Hipoteza e përgjithshme në punim është:

Se e drejta penale si shkencë dhe si praktikë ka rol të madh në zbulimin dhe luftimin e krimit të organizuar. Por ky nuk është mjeti i vetëm, i mjaftueshem dhe efektiv për të arritur synimin, zbulimin dhe luftën kundër krimit të organizuar.

Hipotezat specifike rrjedhin nga hipoteza të përgjithshme e që janë:

1. Luftimi dhe parandalimi i krimit të organizuar duhet të arrihet përmes bashkëpunimit ndërshtetëror të shteteve.
2. E drejta penale, ndërkombëtare dhe vendorë, shpesh vonohet në krahasim me zhvillimin e krimit të organizuar.
3. Globalizimi ka kontribuar deharmonizimin e legjislacionit kombëtar, e cila nuk arriti të adoptohet me kohën dhe hapsirën. Rezultati është rritja e krimit të organizuar në fusha të ndryshme të jetës shoqërore.

Metoda kërkimore

Formulimi i problemit dhe përkufizimi i lëndës së hulumtimit përcakton komponentët thelbësore të përmbajtjes që do të aplikojnë njohuritë, objektivat e hulumtimit (përshkrim dhe shtjellim) që përcaktojnë nivelet e pritshme të njohurive shkencore, dhe treguesit që lidhen me hipoteza, duke vendosur metodat, teknikat, mjetet dhe procedurat që duhet të zbatohen në praktikë të ky studim.

Hulumtimi ynë mbi ndikimin e së drejtës penale në luftimin e krimit të organizuar e kemi definuar si hulumtim kryesisht empirik. Të dhënat që gjenden në dokumentet ligjore dhe

historike kërkojnë atë lloj të hulumtimit si pjesë e projektit tonë kërkimorë, në projektimin si më poshtë:

- Metoda përshkruese - përdoret për të përshkruar zhvillimin e krimit të organizuar në histori, llojet e krimit të organizuar, si dhe karakteristikat negative. Përveç kësaj, ajo do të përfshijë jo vetëm një vështrim historik të zhvillimit të krimit të organizuar, por edhe evolucionin historik të së drejtës penale në fokusin e ndikimit të saj në luftën kundër krimit të organizuar. Në punim do të përdoren kryesisht përshkrime analitike.
- Analiza cilësore e përmbajtjes së dokumenteve - do të përdoret për të përcaktuar njohuritë e arritura shkencore mbi kërkimin dhe zhvillimin e natyrës ligjore të krimit dhe ndikimit të ligjit penal në luftimin e saj. Burimet primare dhe dytësore për të analizuar të njëjtën gjë do të jenë në studim, artikuj, monografi, hulumtime, projekte, etj. Analiza e dokumenteve ligjore dhe historike është një procedurë që është mbledhur, analizuar, sintetizuar, përpunohet dhe ruhen informatat shkencore të rëndësishme për hetimin.
- Analiza krahasuese - me qëllim të krahasimit të legjisllacioneve të brendshme me ato ndërkombëtare, si dhe në analizën krahasuese të zgjidhjeve të caktuara ligjore në mes të drejtës penale të vendeve të ndryshme.

Vlerësimi i rezultateve të hulumtimeve të mëparshme

Në këtë temë, me problemin e përcaktuar kërkimor, në dy decenjet e fundit nuk ka pasur hulumtime të rëndësishme shkencore. Gjatë kësaj periudhe rrënjësisht ka ndryshuar rendi juridik dhe politik ashtu që hulumtimet e mëparshme nuk kanë rëndësi të madhe.

Krimi i organizuar si vepër penale është një fenomen social dhe për arsye të hulumtimit të tij janë janë të rëndësishme metodat shkencore të cilat përdoren për të hulumtuar fenomenet sociale.

Prandaj, në këtë punim, metodat themelore është ajo përshkruese analitike, e cila ka specifikat e saj. Ajo krimin e shikon si një fenomen social dhe për këtë arsye shqyrton shkaqet e shumta dhe të ndryshme të fenomeneve shoqërore si ato sociale, politike, ekonomike dhe kështu me radhë. U tha se ka shumë studime premtuese të këtij problemi, por te e drejta penale përdoren vetëm metoda ligjore, pa pjesëmarrjen e shumë disiplinave të tjera shkencore. Në këtë punim lënda e hulumtimit është praktika e së drejtës penale dhe roli i saj në luftën kundër krimit të organizuar. Në bazë të hulumtimit të së drejtës krahasuese dhe konventave ndërkombëtare pritet të lokalizohen problemet që janë tematike të ndjeshme dhe shkencërisht të mjaftueshëm.

Kapitulli I

1. Çfarë është krimi i organizuar?

Krimi i organizuar është një dukuri e vjetër e cila është prezente në të gjitha shtetet e botës me tendencë gjithnjë më të madhe të rritjes. Prandaj shtetet e ndryshme përballen çdo ditë me nevojën për ta parandaluar përhapjen e saj dhe për ta ndaluar në përgjithsi këtë dukuri devijante.

Krimi i organizuar si një dukuri negative shoqërore, është infiltruar gati se në të gjitha strukturat shtetërore duke u përshtatur shkëlqyeshëm me situatën specifike politike dhe ekonomike të shteteve në veçanti dhe në nivel ndërkombëtar në përgjithësi.

Megjithatë ende nuk ka përkufizim përgjithësisht të pranuar të konceptit të krimit të organizuar, as në literaturën në politike, as në kriminologjike, e as në atë të së drejtës penale. Kjo ndoshta është për arsye se ai është një fenomen modern social, që nuk paraqitet në forma të njejta në të gjitha vendet, por ai u përshtatet marrëdhënieve ekzistuese sociale dhe kushteve konkrete. Ka shumë përkufizime të ngjashme dhe të ndryshme, që tregojnë qëndrime të ndryshme mbi konceptin e krimit të organizuar. Problemi kryesor ka të bëjë me saktësinë e përmbajtjes së nocionit “ të organizuar”, e cila mund të ketë shumë kuptime. Në këtë drejtim, shpesh me të njëjtin koncept

nënkuptohet edhe grupi i organizuar kriminal, shoqëri të organizuara kriminale, mafia klasike etje.

Rezultati i hulumtimit teorik tregon problemin themelor që manifestohet në përcaktimin e nocionit të krimit të organizuar, duke pasur parasysh faktin se disa autorë me të drejtë besojnë se të gjitha format e aktivitetit kriminal në grup nuk bëjnë pjesë në krimin e organizuar. Përkrahësit e kësaj pikëpamje theksojnë se për ekzistimin e krimit të organizuar, përveç elementeve që karakterizojnë një aktivitet të organizuar kriminal, është e nevojshme edhe ekzistimi i disa elemente të tjera - struktura e veçantë e organizatës kriminale dhe lidhjet e saja me autoritetet shtetërore, karakteristika e qëllimeve, metodat dhe format e veprimit.

1.1 Histori e shkurtër e krimit të organizuar

Gjatë gjithë historisë, definicioni i krimit të organizuar ka ndryshuar, por thelbi i saj mbetet i njëjtë e ky është se ky është aktiviteti i grupeve kriminale apo organizatave që kanë si qëllim kryerjen e veprave të kundershtueshme, dmth. kryerjen e veprave penale për fitimin ose dominim në fusha të caktuara të jetës shoqërore.

Termi krim i organizuar është përmendur për së pari herë në Angli në fillim të shekullit të XVIII, kur veprimtaria e një bande kusarësh e quajten vetën me këtë emër.¹ Bandat kriminale kanë qenë në të kaluarën, por në këtë rast e kryesuar nga Jonathan Eild, tregoi një aftësi të caktuar: Njerezit e Eildovit se pari vjedhshin gjëra, e që më vonë patroni i tyre "i gjente" dhe ua kthente pronarëve e me këtë rast përfitonte shpërblime të konsiderueshme. Përndryshe i shiste ato nëpërmjet rrjetit të vet jo vetëm në Angli por edhe në Francë, e në Belgjikë. Eild kishte mbrojtjen e Mbretit të atëhershëm George I (i parë) dhe vetëm kur mbreti vdiq ai u akuzua dhe u dënua duke e varur në 24 maj 1725. Kështu, veprimtaria e një grupi që është aktiviteti kriminal kryhet si një biznes, me lidhje ndërkombëtare dhe të mbrojtura nga autoritetet më të larta, i është dhënë titulli i "krimit të organizuar".

¹ Gjorgje Ignjatovic, Kriminaliteti i Organizuar, pjesa e dytë, Akademia policore Beograd, 1998, f 13.

Shfaqja e krimit të organizuar mund të shihet në tokën e Evropës, për herë të parë në Itali në fund të shekullit të XIX, në format organizative të mafias. Kur flasim për historinë e aktiviteteve të organizuara kriminale në përgjithësi, atëherë ajo është në lidhje me mafian, e cila e bën terminologjinë sinonim me të gjitha format e organizatës kriminale. Kur është fjala për përcaktimin e kuptimit të fjalës mafia, ka mendime të ndryshme. Në Enciklopedinë e vogël arsimore thuhet se mafia ishte emri i parë për bashkëpunim të fshehtë grabitqar në ishullin e Sicilisë në 1860 dhe më vonë termi është përdorur për të treguar se grupet kriminale të organizuara janë të rrezikshme. Megjithatë, në fjalorin etimologjik të italishtes theksohet se kjo fjalë është krijuar në vitet e hershme të gjashtëdhjetave të shekullit të XIX dhe që ka kuptimin e diqkaje simpatike, të dashur, të shtrenjtë etj. Gjendja e paligjshmërisë në këtë periudhë ka detyruar pronarët e pronave të mëdha të dorëzojnë menaxhimin e pronave të tyre njerzve problematikë të cilët sundimin në mënyrë despotike ndaj fshatarëve të atyre territoreve. Në fillim të shekullit të XX (njëzetë) Mafia kishte filluar aktivitetet e saj dhe në Shtetet e Bashkuara të Amerikës, një organizatë e fshehtë e kriminelëve, e formuar në mesin e emigrantëve italianë, fillimisht për prodhimin e paligjshëm dhe tregtimin e alkoolit, dhe pastaj për të kontrolluar reketin, si dhe për aktivitetet e trafikimit të paligjshëm të lëndëve narkotike, organizimit të kumarit dhe prostitucionit.

1.2 Pasojat e krimit të organizuar: për vendin, rajonin dhe sistemin global të sigurisë

Egziston një kërcënim i përhershëm dhe i madh nga krimi i organizuar i cili është aq i madh sa që ka aftësinë për të "destabilizuar të gjitha shtetet në botë". Shoqëritë kriminale janë zhvilluar duke shfrytëzuar tregtinë legjitime dhe logjistikës së saj nëpërmjet zbrastirave juridike. Shumë nga aktivitetet e krimit të organizuar mund të shkaktojnë pasoja të rënda për shëndetin e në tërë botën. Sipas Organizatës botërore të doganave 75% të produkteve të rrejshme të konfiskuara në të gjithë botën nga viti 2008 deri në vitin 2010 vijnë nga Azia Lindore, kryesisht nga Kina dhe ajo industri

përbën rreth dy për qind të tregtisë botërore. Aktorët kryesorë në treg janë ndërmjetësuesit e rrejtshëm dhe furnizuesit që e bëjnë lidhjen e kërkesës dhe ofertës.

Në Republikën e Kosovës, krimi i organizuar është definuar në Kodin Penal, si një krim i rëndë, i kryer nga disa grupe të strukturuar të cilat direkt ose indirekt marrin përfitime financiare ose materiale. Zbatimi i ligjit në Kosovë në fushën e parandalimit dhe luftimit të krimit të organizuar është i fragmentuar dhe i mungon koordinimi dhe bashkëpunimi efikas ndërinstytucional, si dhe bashkëpunimi rajonal dhe ndërkombëtar si një parakusht themelor për sukses në luftën kundër këtij fenomeni.

Krimi i organizuar, është një nga kërcënimet më komplekse për stabilitetin politik, ekonomik social dhe sigurinë e shoqërive në tranzicion. Forma të shumta të manifestimit të saj dhe prania në rritje e krimit të organizuar si dhe infiltrimi në shumë fusha, duke përdorur ndërrime të padobishme në sferën sociale, ekonomike, politike dhe sfera të tjera, ky fenomen është konvertuar në një nga faktorët destabilizues dhe kufizon konsolidimin e zhvillimit për shoqëritë në tranzicion, si përshembull në Kosovë.²

Raportohet se korrupsioni është shumë i përhapur në sfera të ndryshme në Kosovë dhe mbetet një shqetësim serioz për procesin e shtet-ndërtimit në Kosovë. Raporti i Progresit për Kosovën për vitin 2010 nxjerr në pah disa prej këtyre mangësive, duke ardhur në përfundim se deklarata e fundit e pasurisë së zyrtarëve të lartë në Kosovë nxori mospërputhje ndërmjet të ardhurave dhe pronave të zyrtarëve të lartë të Kosovës. Kjo tregon se korrupsioni mbetet i përhapur në nivele të larta në Kosovë dhe se ekziston një përceptim i gjerë i opinionit publik, që zyrtarë të lartë ose agjentët e tyre kishin imunitet nga hetimi dhe ndjekja penale. Kjo tregon rrezikun e madh që qeveria e shtetit që nxjerr dhe miraton ligje vetëm për të mirën e tyre, siç është rasti i miratimit të "Ligjit për Konfiskimin e të Ardhurave nga Krimi". Ky ligj automatikisht jep amnisti për milionat e paligjshme të zyrtarëve të lartë të Kosovës. Për fat të keq, ka shumë ligje të tjera të ngjashme në Republikën e Kosovës dhe është e qartë se politikanët janë "mbi ligjin". Sipas disa anëtarëve të Parlamentit Evropian që kanë kritikuar situatën në

² Strategjia ndërsektorale për të luftuar krimin e organizuar dhe trafikimin e qenieve njerëzore / MPB / 2008. Raporti i Progresit i Komisionit Evropian në Kosovë, 2010, Shih f 51. Raporti vjetor i gjyqtarëve të EULEX-it për vitin 2009, www.eulex.kosovo.eu/docs/justice/annual

Kosovë, krimi i organizuar bën ligjin në Kosovë, si dhe krimi i organizuar "e bën atë që dëshiron".

Studimi i quajtur "Krimi dhe pasojat e tij në Ballkan," që ka mbuluar dhjetë vendet e Ballkanit ,si; Shqipëria, Kosova, Kroacia, Maqedonia, Moldavia, Bullgaria, Rumania, Mali i Zi, Serbia dhe Bosnjë dheHercegovina, vjen në përfundim se rajoni mbetet një pikë e rëndësishme e formave të ndryshme të kontrabandës, veçanërisht të drogave, armëve dhe trafikimit me qenie njerëzore.

Profiterët e së kaluarës janë duke u përpjekur që paratë dhe reputacionin e tyre ta lajnë me anë të biznesit dhe politikës. Tendencat e krimit në Ballkan varen nga sundimi i ligjit, integritetit në qeverisje dhe aftësitë politike. Në rajonin e ish-Jugosllavisë krimi i organizuar është afirmuar pas viteve '90. Deri atëherë, ata nuk e njohin ekzistencën e kësaj dukurie, e cila ishte e vërtetë për shumë vende të tjera. Kroacia dhe Sllovenia në veçanti, edhe sot e minimizojnë ekzistencën e këtij fenomeni, edhe pse shumë tregues tregojnë për ekzistencën e tij.

Edhe pse disa manifestime të këtij fenomeni ishin të dukshme në këto zona para kësaj periudhe, mund të konkludohet se ai ishte ende formën embrionale dhe janë shprehur në një masë më të vogël dhe shqetësuese. Deri te zgjerimi më serioz vjen në fillim të viteve '90, pas shpërbërjes së ish-Jugosllavisë dhe kaosit të luftës, kur në këto rajone u përshkallëzuan format dhe fenomenet e shumta të krimit të organizuar. Forma të ngjashme me këtë fenomen janë të pranishme në të gjitha republikat e ish-Jugosllavisë. Këto janë mbi të gjitha format e ndryshme të trafikimit: i drogës, automjeteve, cigareve, armëve dhe municionit, naftës dhe produktet e naftës, trafikimit njerëzor, shantazhin, pastrim parash, korrupsion, etj. Megjithatë, mund të konkludohet se në zonën e ish-Jugosllavisë, edhe sot parasegjithash paraqitet si një vend tranzit nëpërmjet të cilave zhvillohen shumë krime të organizuara që transportojnë lëndë narkotike, armë, automjete, vepra arti, njerëz dhe organe njerëzore, etj. Konfliktet e armatosura në këto zona kanë prodhuar të ashtuquajturat "Kriminaliteti të organizuar të luftës" e cila është manifestuar në forma të organizuara të kontrabandës së armëve, municioneve,

eksplozivëve dhe teknikave të tjera ushtarake dhe pajisjeve, e që shpesh herë janë bërë në organizata politike dhe ushtarake të udhëheqsve të republikave të veçanta.

Për pothuajse për të gjitha ish republikat jugosllave me përjashtim të Sllovenisë, është karakteristik niveli i lartë i korrupsionit që është i pranishëm pothuajse në të gjitha sferat e shoqërisë. Pastrimi i parave dhe reketi janë gjithashtu shumë të pranishëm. Krimi i organizuar në Slloveni është shfaqur seriozisht vetëm kohët e fundit, pas ndarjes nga ish-Jugosllavia. Studimi i grupeve të organizuara kriminale në Slloveni, tregon se në një numër të madh prej tyre janë zbuluar lidhje të caktuara me organizata të tjera jashtë kufijve të këtij vendi, i cili u jep atyre karakteristikat e krimnalitetit ndërkombëtar. Këto lidhje janë të lidhura kryesisht me ish-Jugosllavinë, por nuk përjashtohen edhe Italia, Hungaria, Rumania, Bullgaria, Turqia, Shqipëria, Gjermania, Holanda, Belgjika, Franca, Spanja, Britania e Madhe dhe vendet Skandinave.

Sa i përket formave dhe aktiviteteve të krimit të organizuar, ato janë të lidhura në mënyrë specifike me trafikimin e drogës nga vendet e Europës Lindore, të udhëhequr nga prostitucioni, si dhe trafiku i paligjshëm i femrave për këtë qëllim, emigracioni i paligjshëm, trafikimi i makinave të vjedhura, tregtia e resurseve strategjike, pastrimit të parave, kontrabandës me armë, etj. Konfliktet e luftës dhe kaosit të pasluftës kanë lejuar shfaqjen e shumë formave të krimit të organizuar, dhe pothuajse të njëjtat forma të krimit të organizuar janë të pranishme në të gjitha shtetet e rajonit të sipërpërmendur. Gjatë luftës lulëzoi e tregtia e armëve, naftës dhe derivative të naftës dhe cigareve. Sipas raportit të Këshillit të Evropës mbi gjendjen e krimit të organizuar dhe ekonomik në Evropën Juglindore, kërcënimet kryesore janë droga, trafikimi i qenieve njerëzore dhe krimi ekonomik.

Format e organizuara dhe bartësit e krimeve të rënda në vitet e para të pasluftës kanë arritur shumë shkathtësi për të depërtuar në organet e pushtetit politik dhe shtetëror dhe në këtë kontekst vazhdon të ruajë ndikimin e saj në shumë sfera të jetës dhe punës. Një veprim i tillë i krimit të organizuar për vite me radhë është pjesë e jetës së përgjithshme në këtë rajon. Kjo është veçanërisht e rëndësishme të theksohet se prania e formave të ndryshme të krimit të organizuar.

Kontrabanda e automjeteve është transportim ilegal i automjeteve në kufirin shtetëror duke iu shmangur masave të mbikqyrjes doganore. Ekzistojnë forma të ndryshme të kontrabandës me automjete, nga të cilat disa kanë karakter të veprimtarisë amatore të këtij aktiviteti të palejuar, kurse të tjerat kanë cilësi të kriminalitetit të organizuar të dimensioneve më të gjera.³

Kontrabanda e automjeteve është shfaqur fuqishëm në fushën e aktivitetit të organizuar kriminal, si për shembull në periudhën prej vitit 2005 deri në mesin e vitit 2007, janë vjedhur 5,531 automjete.⁴ Tregjet e automjeteve në vend u stërbushën me automjete të përdorura me ZOLL-tabela të huaja, por që importuesit nuk e kishin paguar doganën. Ajo që është specifike për Republikën Serbe, dhe duke arritur kulmin pas përfundimit të luftës, janë shkatërrimi masiv dhe i furishëm i burimeve pyjore, e cila ka bërë një gjenocid ekologjik.

Kryerës i kësaj vepre penale mund të jetë cdo person i cili do të sjell mall duke iu shmangur kontrollit doganorë. Lidhur me fajësinë, kjo vepër penale mund të kryhet me dashje e cila duhet të përfshijë vetëdijen dhe dëshirën e kryerësit të veprës penale për veprën e tij.⁵

Mali i Zi është një zonë interesante për shumë aktivitete të krimit të organizuar si kontrabanda e drogës, cigareve, automjeteve, korrupsionit, pastrimit të parave, shantazhit dhe të tjera. Sasia dhe shpeshtësia e drogave të zbuluara dhe të sekuestruara në vitet e fundit - qindra kilogram drogë të ndryshme, jo vetëm në Mal të Zi, por edhe në Serbi, Kroaci dhe Republikën së Serbe, gjithnjë e më shumë shojnë në konkluzion se rrugët kryesore të kontrabandës dhe qendra për shpërndarjen e narkotikëve bëhet përmes Malit të Zi. Në Veternik afër Novi Sadit policia në fund të vitit 2006 në një kamion ka gjetur 12 kilogramë kokainë, e cila doli të jetë pjesë e një dërgese prej 200 kilogram drogë që erdhi nga Venezuela në portin italian të Gioia Tauro, nga atje për në Bar, dhe pastaj u transportua në Serbi. Janë arrestuar katër persona dhe deri tani kjo eshe narkoafëra më e madhe, kryerësit e të cilit janë gjykuar në

³ Vesel Latifi, *Kriminalistika*, Prishtinë, 2011, f 302

⁴ www.nezavisnenovine.com/hronika/vijesti/13525

⁵ Ismail Zejneli, *E drejta penale (pjesa e posaçme)*, Tetovë, 2007, f 122

Podgoricë. Edhe ato 125 kg heroinë, të gjetura në një kamion në vendkalimin kufitar ndërmjet Kosovës dhe Serbisë në Tabalije të gjetura tek një person, qendron pas një diler (kontrabandist) nga Rozhaja. Më herët, në fshatin Dresaj pranë Podgoricës, policia vetëm në një vend ka sekuestruar 21.63 kg drogë - kryesisht heroinë, marihuanë dhe paracetamol, substanca të cilat përdoren për të bërë përzierje me narkotikë. Origjina e narkotikëve kryesisht është nga Afganistani, dhe droga vjen kryesisht përmes Turqisë dhe Shqipërisë, edhe pse kohët e fundit me relacione të shpeshta përmes Kosovës në Mal të Zi.

Në Serbi, që nga vitet e nëntëdhjeta të shekullit të kaluar krimi i organizuar ka marrë një formë të re falë kushteve moderne dhe shkaqeve të shumta që janë të lidhura drejtpërdrejt me forma të organizuara të veprimtarisë kriminale.

Republika Çeke është një vend shumë interesant për shumë grupe të organizuara kriminale, kryesisht nga vendet Europës lindore dhe juglindore, si dhe disa vende aziatike. Se sa janë këto grupe kriminale të pranishme e tregojnë mirë organizatat policore Çeke për luftën kundër krimit të organizuar. Departamenti për luftimin e grupeve të organizuara kriminale në këtë vend është i ndarë në tre nivele, në bazë të territoreve specifike. Ky është një departament që ka të bëjë me grupet kriminale nga ish-Bashkimi Sovjetik, grupet e tjera nga Bullgaria, ish-Jugosllavisë dhe bandave kriminale italiane - Mafia, dhe grupet e treta aziatike të krimit nga territori i Vietnamit, Kinës dhe organizatave arabe. Sipas raportit të policisë Çeke me një takim të ekspertëve të krimit të organizuar të Evropës Lindore, që u mbajt nga 29 deri më 30 nëntor të vitit 2001 në Hagë u theksua se organizatat kriminale nga vendet e ish-Bashkimit Sovjetik janë më të organizuarat. Aktiviteti i tyre është rritur veçanërisht në Republikën Çeke që nga viti 1996. Ato janë të organizuara në të ashtuquajturat "Brigadat", emrat vijnë kryesisht nga vendet e origjinës së tyre apo origjinën e udhëheqsit të tyre. Anëtarët e tyre organizohen kryesisht në territorin e Ukrainës, ku edhe aty e kanë thelbin. Aktiviteti kriminal ndërhyr në pothuajse të gjitha zonat e mbrojtura nga normat ligjore Çeke. Aktivitetet e dhunshme kriminale, të tilla si shantazhi apo grabitja, e që e ashtuquajtura "shantazh", pa dyshim se mbizotëronë më shumë.

Këtë aktivitet ata zakonisht e quajnë si "vjedhje". Deri më 1999 "vjedhjet" beheshin për njerëzit e biznesit kryesisht nga ish-Bashkimi Sovjetik të cilët kryejnë biznesin e tyre në Republikën Çeke. Megjithatë, në vitet e fundit ka reflektuar në rritje të sigurisë "vjedhja" për çekë dhe biznesmenë të tjerë të huaj. Vendosja e regjimit të vizave për disa nga vendet e ish-Bashkimit Sovjetik ka çuar në një rritje të migrimit ilegal i cili i ka mbështetur grupet kriminale ruse në Republikën Çeke. Gratë emigrante, pas mbërritjes në Republikën Çeke, transportohen në klubet e natës dhe detyrohen të prostitujnë. Shpërndarja e drogës është një lloj tjetër i veprimtarisë kriminale që në këtë vend e kryejnë grupet kriminale ruse dhe kanë lidhje të dëshmuara edhe me komunitetin shqiptar dhe vietnamez. Origjina e drogës (heroinës së bardhë) është kryesisht nga Afganistani dhe kontrabandohet në këtë vend përmes Bullgarisë, Hungarisë dhe Sllovakisë. Këto aktivitete kriminale sjellin fitime të mëdha për grupet kriminale ruse, e cila lejon që ata të kenë një ndikim të madh në ekonominë e Republikës Çeke. Përveç kësaj, këto para përdoren edhe për financimin e vetë organizatës kriminale dhe aktivitetet e saj. Për të legalizuar fondet e përftuara nëpërmjet veprimtarisë kriminale (pastrimit të parave), në Republikën Çeke janë përdorur kompanitë e themeluara fiktive, më së shpeshti në adresa që nuk ekzistojnë fare ose adresat e qytetarëve çekë që në lidhje me të nuk dinë asgjë.

Në Republikën Sllovaqe krimi i organizuar ka filluar të paraqitet në një shkallë më të madhe prej vitit 1996, për këtë arsye policia mori masa serioze për mbledhjen e informative në lidhje me ekzistencën dhe aktivitetet e grupeve kriminale në mënyrë sistematike dhe të qëllimshme. Në periudhën midis vitit 1997 dhe 1999 në këtë vend është mesatarisht ishin të regjistruara rreth 50 grupe kriminale aktive, me rreth 600 anëtarë të përhershëm, të cilat janë të përbërë kryesisht nga qytetarët lokalë. Mes viteve 2000 dhe 2003 ka pasur një rënie në numrin e grupeve të regjistruara për 44 përqind. Kjo do të thotë se brenda periudhës në shqyrtim kanë qenë mesatarisht 28 grupe kriminale. Struktura e krimit të organizuar në territorin e Republikës së Sllovakisë është që organizatat janë angazhuar kryesisht në grabitje të paligjshme; shantazh, grabitje, vrasje të porositura, trafikut të qenieve njerëzore, trafikimit të drogës, sulmet e armatosura dhe grabitje, mashtrim, evazion fiskal, tregtinë e paligjshme me alkool,

cigare dhe armë, trafikimin e kafshëve dhe bimëve të rralla e të mbrojtura (të rrezikuara në zhdukje), etj. Pozitën dominuese e mbajnë grupet, anëtarët e së cilës janë kryesisht sllovak. Sllovakia, ngjajshëm si Republika Çeke, u bë gjithashtu një zonë shumë tërheqëse për shumë grupe të organizuara kriminale, kryesisht nga Evropa Lindore dhe territoret e ish-Jugosllavisë. Ky grup është i përbërë kryesisht nga qytetarë nga Ukraina, Bjellorusia, Rusia, Hungaria, Çeçenia, ish-Jugosllavia, Shqipëria, Turqia, Vietnam dhe Kina. Grupet kriminale të organizuara në Republikën Sllovaqe në shumë raste mbizotëron numri i një strukture hierarkike, shpesh me marrëdhëniet familjare midis anëtarëve dhe më shpesh me të huajt, si pjesë e organizatës. Grupi kryesor përbëhet nga kriminelë nga Ukraina, Rusia, Republika Çeke, Shqipëria dhe Hungaria. Në fushën e trafikut të drogës në territorin e Sllovakisë aktualisht ka më shumë se 10 grupe të organizuara. Numri i tyre ka ndryshuar shpesh.

Pastrimi i parave shprehet edhe në këtë vend. Që nga pronarët e klubeve zakonisht pronarët e restoranteve dhe një shumëllojshmëri të kompanive, ai u lejon atyre për të kryer pastrimin e parave - legalizimin e parave të fituara në mënyrë të paligjshme. Mafia ruse me paratë e fituara përmes aktiviteteve kriminale masivisht hyjnë në blerjen e pasurive të patundshme, që gjithashtu kryen edhe pastrimin e parave.

Krimi i organizuar është një problem i madh edhe në Hungari, pavarësisht suksesit të tranzicionit të vendit drejt demokracisë dhe ekonomisë së tregut në dekadën e fundit. Organizatat kriminale në Hungari marrin pjesë në një numër të madh të operacioneve. Ky aktivitet daton në kushtet që mbizotëronte nën regjimin socialist para vitit 1989, të cilat janë krijuar nga toka e saj pjellore për zhvillimin e krimit. Sipas raporteve të fundit të organeve të punëve të brendshme, organizata e njohur kriminale ruse - "Solncevskaja", me seli në Moskë, ka zgjeruar operacionet e saj dhe në Budapest. Rëndësia e organizatës kriminale hungareze shpjegon pjesërisht rëndësinë strategjike të këtij vendi. Që nga ajo është e vendosur në qendër të Evropës, organizata kryesore me operacionet ndërkombëtare në kontrabandën e drogës, armëve, automjeteve dhe veprat e artit nga Lindja shpesh përdorin Hungarinë si një stacion i rëndësishëm tranziti. Hungaria është kryesisht një vend tranzit, dhe pastaj vendi i origjinës dhe destinacionit

për trafikimin e grave dhe fëmijëve nga Rusia, Rumania, Ukraina, Moldavia, Bullgaria dhe Ballkani në Europën Perëndimore dhe në Shtetet e Bashkuara për shfrytëzim seksual. Si vend i përshtatshëm për kryerjen e operacioneve kriminale në Hungari janë gjithnjë duke përdorur dhe organizata kriminale të përfshira në kontrabandimin e emigrantëve të paligjshëm në Evropë.

Kapitulli II

2 Përcaktimi shfaqjes si një formë e veçantë e kriminalitetit profesional

2.1 Lidhja me pushtetin

Grupi i parë i definicioneve është i madh dhe lidhet me veprimin e grupeve të organizuara, organizatat kriminale dhe format e tjera të bashkëpunimit, kryerjen e përbashkët të veprave penale, lidhjet me nivelet lokale apo më të larta të pushtetit shtetëror si dhe organet dhe institucionet e saj. Në disa raste, përfaqësuesit e këtyre opinioneve zgjerojnë të kuptuarit e përmbajtjes primar, dmth. marrëdhëniet me autoritetet dhe lidhja e tërthortë "marrëdhënie biznesi" me përfaqësues të institucioneve financiare, kompanive industriale dhe partive politike.

2.2 Qëllimi i përfitimit

Grupi tjetër i shkencëtarëve në përcaktimin e krimit të organizuar nuk përjashton lidhjen e veprimit me institucionet dhe autoritetet publike, por konsiderojnë se me të njëjtin kuptim mund të përfshihen edhe të ashtuquajturat shoqata kriminale që nuk kanë lidhje me këtë komponent, por është e mjaftueshme që një organizate kriminale me një strukturë kriminale të fortë të ketë qëllime të përfitimit. Për këtë arsye, komiteti ad hoc i ministrisë së brendshme konfederale të Gjermanisë vë në dukje se "në bazë të krimit të organizuar, nuk e kuptojmë mafian vetëm si një shoqëri paralele në drejtim të" krimit të organizuar ", por me vetëdije, dëshirë dhe vullnet të përbashkët me ndarjen e punës të më shumë personave për të kryer krime, shpesh duke përdorur infrastruktura moderne - në mënyrë që, sa më shpejt të jetë e mundur, të arrijë fitime të larta financiare".

2.3 Ndikimi politik

Egziston edhe një grup i tretë i definicionit, një kompromis në mes të dy të mëparshmeve. Sipas këtyre autorëve, ky është një aktivitet i organizuar kriminal, i bazuar në lidhshmëri, disiplinë, planifikim dhe fshehtësi të veprimeve kriminale, me pretendime për të siguruar një status të caktuar dhe ndikim në strukturat politike dhe ekonomike të shoqërisë. Kështu O.Bocer beson se "krimi i organizuar karakterizohet nga rregullat me veprim të përbashkët të disa personave, të cilët kanë tendencë të jenë të përhershëm, me qëllim të fitimit, të drejtpërdrejt ose tërthorazi përfitime të fshehura komerciale, ose ndikim në jetën publike duke u marrë dhe duke siguruar ligjërisht produktet dhe shërbimet e ndaluara, të pa kontrolluara, ose kontrollojnë ndërmarrjet legale, për të kryer krime me qëllim të pasurimit, me qëllim që me metodat e paligjshme të arrijnë monopole reale. Kështu që vetëm pasuria e klanit të Zemuni dhe Surçinit, vlerësohet në qindra miliona euro. Nga shitja e heroinës dhe kokainës, sipas raporteve të policisë, kanë fituar mbi një milion euro në ditë. Sipas vlerësimeve të mëparshme, rrëmbime, të cilat në dy vitet e fundit janë studiuar intensivisht, i kanë arritur rreth 25 milionë Euro.

2.4 Krimi i organizuar dhe pasojat e dëmshme

Krimi i organizuar për shkak të kompleksitetit të tij dhe rrezikut të madh social, nuk mund të përcaktohet saktësisht. Krimi i organizuar është përcaktuar si rezultat i veprimit të më shumë se dy personave, qëllimi i të cilave është që të kryejë krime të rënda për fitim material ose pushtet.⁶ Për veprën penale të krimit të organizuar duhet të plotësohen, të paktën tre nga kushtet e mëposhtme:

- Që çdo anëtar i organizatës kriminale të këtë të pëcaktuar paraprakisht një detyrë apo rol;
- Veprimtaria e organizatës kriminale është planifikuar për një kohë të gjatë apo të pakufizuar;

⁶ Borislav Petrovic, "Organizimi i shoqatave kriminale", Shoqata e Serbisë për të drejtën penale, Beograd, 1996, f 31-32.

- Veprimtaria e organizatës kriminale është bazuar në zbatimin e rregullave të brendshme dhe disiplinën e anëtarëve;
- Veprimtaria e organizatës planifikon dhe funksionon në nivel ndërkombëtar;
- Në kryerjen e veprimtarisë zbatohet dhuna ose frikësimi apo se ekziston gatishmëria për t'i përdorur ato;
- Në kryerjen e veprimtarisë përdoren strukturat politike, ekonomike dhe të biznesit;
- Përdoret pastrimi i parave apo fitimet e fituara në mënyrë të paligjshme;
- Ekzistimi ndikimi t të organizatës ose një pjesë të saj mbi pushtetin legjislativ, mediave, ekzekutivit apo të pushtetit gjyqësor apo faktorë të tjerë socialë apo ekonomik.

2.5 Faktorët që çojnë në dhunë kriminale

Duke marrë parasysh natyrën e tyre, mund të dallohen:

- faktorë subjektiv apo personal dhe
- faktorë të jashtëm

2.6 Faktorët personal

Kur bëhet fjalë për tiparet personal që çojnë në sjellje të dhunshme, ata në përgjithësi mund të ndahen në dy grupe të mëdha: a) psikologjik dhe b) biologjik.

A) Faktorët psikologjik

Këtu duhet të merret parasysh se si tiparet psikologjike dhe proceset që karakterizojnë personat e shëndetshëm mendorë, por edhe njerëzit që kanë çrregullime të caktuara mendore. Një ndarje e tillë është e nevojshme të bëhet pa marrë parasysh se sa ka mundur ndonjëri të hulumtojë këtë fushë të relacionit i sëmurë - i shëndetshëm ose

devijim – normal ⁷.Këto kategori nuk ndryshojnë vetëm në kohë, por edhe në një shumëllojshmëri të shoqërisë bashkëkohore (marrëdhënie me substancat psikoaktive apo format e manifestimit të seksualitetit). Megjithatë, e drejta e shoqërore e sotme, veçanërisht në të drejtën penale, dallimi midis atyre personave të cilët konsiderohen përgjegjës për veprimet e tyre, të cilat janë duke u penalizuar për veprimet e tyre (e dinë se çfarë bëjnë dhe e kërkojnë atë) dhe ata të cilëve një reagim i tillë nuk vjen në konsiderim. Për këtë arsye, ekspozimi i faktorëve psikologjikë mund të jetë i lidhur me sjellje agresive të filluar me një nga kategoritë më të pakta të caktuara të shkencës.

2.7 Çrregullimet mendore

Për shkak të faktit të qartë se në mesin e individëve të cilët sillen në mënyrë agresive ka nga ata me probleme mentale, shumë autorë nxjerrin konkluzionin për lidhjen mes këtyre fenomeneve, apo se këto sjellje janë të shkaktuara nga çrregullimet e mësipërme. Një fakt interesant është se kohëve të fundit se 80% e amerikanëve besojnë se ata që janë mendërisht të sëmurë janë më të prirur për të kryer krime të dhunshme se sa njerëzit e tjerë.⁸ Ky argument kërkon një shqyrtim kritik, por para kësaj, është e nevojshme për të sqaruar se çfarë nënkuptohet me termin "ç'rregullim mendor". Dhe kjo nuk është detyrë e lehtë - jo vetëm për shkak të natyrës së saj komplekse, kështu që në dekadat e fundit koncepti "ç'rregullim mendor" është problematik për shkak se ajo tregon se ai, përveç mjekësisë dhe të drejtës ligjore, hap shumë dilema filozofike, ideologjike dhe konceptuale⁹ por edhe për shkak se kuptimi i saj varet nga konteksti në të cilin ajo është përdorur. Ç'ështëja se fjala "ç'rregullim mendor" nuk ka të njëjtin kuptim në jetën e përditshme, në mjekësi dhe në legjislacion. Në rastin e parë, ne i referohemi asaj se nuk ka asnjë shqetësim të mendjes, në kuptimin duke u larguar nga

⁷ Opinionet sipas shumë psikiatërve modern se në përgjithësi njerëz të shëndetshëm mendërisht nuk ka asnjë ose janë shumë pak. Ky autor nuk ndanë plotësisht pikëpamjen e tij dhe beson se personat në fjalë ("njerëzit e shëndetshëm") duhet të plotësojnë tre kritere: a) të efikasitetit intelektual; b) përshtatshmërinë sociale; dhe c) pjekuria emocionale. Radojko Milovanovic, Psikologjia e Krimit, Beograd, 2005, f 81.

⁸ Simon Blumenthal dhe Tom Lavender, Dhuna dhe çrregullimi mendor – Ndhima e vlersimit kritik dhe menaxhimin e rrezikut, Londër, 2004, f 15.

⁹ Petar Opalić, Sociologjia psikiatrike, Beograd, 2008, f 47.

aço që ne e kuptojmë shëndetin, një largim nga ajo që nënkuptohet me sistem apo urdhër të gjërave normale. Në këtë drejtim, British Mental Health (Akti i Shëndetit Mendor) të vitit 2007 përcakton termin si "asnjë shqetësim apo dobësi e mendjes".¹⁰ Në "ç'rregullimet mendore" konsiderohen tradicionalisht të gjitha ç'rregullimet të sjelljes dhe struktura mendore që ndryshojnë tiparet universale të natyrës njerëzore. Sipas kësaj pikëpamjeje, këtu hynë psikoza dhe neuroza, mangësitë mendore, alkoolizmi, si dhe ç'rregullimet në sjelljen e fëmijëve. Në punimin tashmë të përmendur Blumenthal dhe Lavendera¹¹ mund të gjendet edhe termi i pozitës "ç'rregullim mendor" përfshin ç'rregullime mendore (shizofreni, ç'rregullim schizo-afektiv dhe depresioni maniak), dhe ç'rregullime të personalitetit. Shkrimtarët e teksteve të psikiatrisë të Oxfordit flasin për "ç'rregullime mendore dhe të sjelljes" dhe që përfshin një numër të madh të fenomeneve:

- Organike, duke përfshirë ç'rregullime mendore simptomatike: ç'menduria dhe sëmundja e Alzheimer-it; një ç'rregullim mendor i shkaktuar nga dëmtime të trurit, mosfunksionim dhe sëmundje fizike; ç'rregullime të personalitetit dhe sjellje që ndodhin si pasojë e sëmundjeve të trurit, dëmtim apo mosfunksionim i tij;

- Problemet mendore dhe të sjelljes që janë pasojat e abuzimit me substancat (alkooli, droga, kafe, nikotina, tretës);

- Skizofreni, ç'rregullimi shizotipal dhe manite (manite në të cilën të sëmurët besojnë);

- Maniak - ç'rregullim depressive;

- Neuroza, stresi dhe ç'rregullime somatike të shkaktuara nga: ç'rregullim në të ushqyer, (të shkaktuar nga faktorët inorganike) ç'rregullime të gjumit, mosfunksionim seksual, ç'rregullime mendore dhe të sjelljes të shkaktuara nga izolimi dhe abuzimin e substancave që nuk shkaktojnë varësi (ilaqet kundër depresionit, laksativët, vitaminat, steroidet);

- Ç'rregullime të personalitetit dhe sjelljes së të rriturve: ç'rregullime të veçanta të personalitetit (paranoid, shizofren, shkëputje); duke u sjellë katastrofa, apo sëmundje;

¹⁰ Redaktorët e Fjalorit të psikologjisë forenzike - Mr. Towle et al. (Eds.): Fjalor i Psikologjisë Ligjore, Cullompton, 2008, f 105.

¹¹ Simon Blumenthal dhe Tom Lavender, Dhuna dhe ç'rregullimi mendor – Ndhima e vlersimit kritik dhe menaxhimin e rrezikut, Londër, 2004, f 4.

shkaktuar nga zakonet dhe impulseve (kumarit patologjike, piromania, kleptomani, trikotilomania- tërheqje të flokëve të veta si rezultat i stresit); Çrregullimet e identitetit gjinor (transeksualisëm, transvijestitizëm); çrregullime të orientimit seksual (fetishizmi, ekzibicionizmi, pedofilia, sadomazohism); çrregullime mendore dhe personalitetit të lidhur me një gjë të maturimit seksual;

- I vonuar mendor;

- Çrregullimet e zhvillimit psikologjik: një çrregullim në të folur dhe për zotërimin e gjuhës; në miratimin e zakoneve të shkollave; çrregullim i funksionit motorik; çrregullime në moshën e rritur (autizmi fëmijë dhe sindromi i Asperger);

- Sjelljes dhe emocionet zakonisht lidhen me moshën e fëmijëve dhe në rritje deri: hiperkinetike (çrregullim hyperactivity); çrregullimet në sjellje dhe humor (depresioni); çrregullime emocionale specifike për moshën e fëmijëve (nga frika e braktisjes dhe ndarjes, fobisë, rivalitetet me vëllezërit e motrat);¹²

Regjistrimi i numrit të kushteve dhe sjelljeve që janë përcaktuar si çrregullime mendore dhe të sjelljes, tregon qartë ndryshimin e kategorive.¹³ Vë në dukje se psikiatërve amerikanë të viteve70-ta të shekullit të njëzetë si një çrregullim mendor nuk e konsideron homoseksualitetin si shumë në këtë kategori, i takon depresionit, vonesa mendore, histeri apo "marrëzi morale", e cila është në literaturën e hershme ishte një tjetër emër për të paepurit. Megjithatë, kësaj nuk do ti jepet përgjigje për pyetjen e parë: nëse çrregullimet të mendjes dhe të sjelljes shkaktojnë agresionet e lartpërmendura?! Siç ka theksuar me të drejtë Kevin Hoëells,¹⁴ nëse kjo do të ishte e vërtetë, duhet që ata njerëz që sillen në mënyrë agresive janë më shpesh ata me probleme mendore se të tjerët të cilët janë të prirur për dhunë; Nga ana tjetër, të gjithë njerëzit me aftësitë e lartpërmendura mentale duhet të jetë në një rrezik më të madh nga ana e agresionit se qytetarit mesatar. Hulumtim në të cilën ky autor nuk e quan të konfirmuar një hipotezë të tillë.

¹² David Semple & Roger Smyth, Oxford handbook of Psychiatry, Oxford, 2013, f 927.

¹³ William Cockerham, Sociologjia e Çrregullimeve Mendore, New Jersey,2000, f 4, – gjithashtu shih edhe: Jack Glaser, Psikopatologjia e përgjithshme me referencë të veçantë për të drejtën penale, Zagreb, 1963, f 48.

¹⁴ Kolin Howells, (ed.), Çrregullimi mendor dhe sjellja e dhunshme, M. Feldman: Zhvillimet në Studimin e Sjelljes Penale, Chichester, 1982, f 164.

Ai citon tre teste të tilla: e para, në të cilën Prins¹⁵ ka përmbledhur 20 studime në përhapjen e çrregullimeve mendore në mesin e "banorëve" të institucioneve penale dhe pretendon të ketë marrë të dhënat e tyre "tejet kontradiktore", me fjalë të tjera që nuk i mbështesin supozimet e mësipërme.

Një tjetër studim është ai në të cilin Guze¹⁶ e studiuar nga ana e qindra autorëve, sipas të cilit procedurat penale janë të vuajtjes së dënimit në shtetin amerikan të Missouri-konkluzioni ishte se në mesin e tyre është një numër shumë i vogël i personave mendorë. Naizad, Gunn dhe kolegët e tij¹⁷ studiuuan një popullsi në dy institucionet penale britanike dhe vuri në dukje se në mes 20-30% e këtyre personave kanë çrregullime të caktuara mentale (gjysma e të cilat linjat e depresionit, ankthit dhe një e treta).

Alkoolizmi dhe abuzimi i drogës ishin relativisht të zakonshme, dhe skizofrenia është shumë e rrallë. Ajo që është veçanërisht e rëndësishme është se të tre studimet tregojnë se në rastet që sjellja agresive përkon me çrregullime mendore, kjo e fundit nuk mund të konsiderohet shkaqet e një sjelljeje të tillë. Edhe Kratcoski¹⁸ si një studim i madh vlerësuese e kryer në gjykatën për të mitur në Baltimore tregoi se më shumë se 80% e të rinjve të cilët për një krim që gjenden përpara gjykatësve që përfaqësojnë një person normal - megjithëse me disa tipare antisociale të personalitetit, ndërsa një grup i vogël (12-17%) që vuajnë nga mangësi intelektuale ose kishin shqetësime të rënda emocionale dhe psikologjike të ngjashme. Prandaj, thuhet se grupi i sëmurë mendor të çuditshëm, ekstreme dhe të paparashikueshme që është pothuajse e pamundur për të dalluar nga shkelësit e të tjera. Vetëm aktet e torturës, brutalitetit, sadizmit apo zjarrvënie ishin një tregues të jashtëm që mund të jetë në këta persona. Vërtetë, në disa vepra, erdhi deri te disa të dhëna të ndryshme. Kështu Shaë dhe bashkëpunëtorët e tij, J. Shaw et al. 1999: çrregullim mendor dhe të kujdesit klinik dhe njerëz të dënuar për vrasje: në vepren e Gjorgje Ignjatoviç¹⁹

¹⁵ Herschel Prins, *Offenders, Deviants or Patients, An Introduction to the Study of Sociofoensic Problems*, London, 1980, f 122.

¹⁶ Samuel Guze, *Criminality and Psychiatric Disorder*, New York, 1976, f 86.

¹⁷ John Gunn, *Psychiatric Aspects of Imprisonment*, London, 1978, f 153.

¹⁸ Peter Kratcoski and Leslie Kratcoski, *Juvenile Delinquency*, Upper Saddle River, 1996, f 45.

¹⁹ Gjorgje Ignjatoviç, *Koncepti dhe etiologjia e dhunshme e krimit*. Beograd, 1999, f 189.

Fuller dhe Wrightsman gjithashtu vlersojnë se, ndryshe nga besimet laike, psikologët e njohur (në mënyrë specifike përfshirë Monahan) besojnë se në mes të çrregullimeve mendore dhe dhunës, ka vetëm një korrelacion të dobët. Sipas tij, njohuritë aktuale shkencore nuk e mbështet hipotezën se në mes të çrregullimeve mendore dhe sjelljes agresive ka një lidhje shkakore. Duke vënë në dukje se në literaturë mund të gjendet dhe një pikëpamje e ndryshme, duhet të theksohet se për të cilat nuk ka asnjë mosmarrëveshje se disa nga manifestimet e çrregullimeve mendore dhe personalitetit mund të ndikojë në sjellje agresive, por që për ato do të diskutohet më poshtë.

2.8 Kënaqësia si një nxitës i dhunës psikologjike

David Gadd dhe Tony Jefferson në librin *Hyrje në Kriminologjinë Psikosociale*²⁰ tregojnë për një faktor tjetër të rëndësishëm të dhunës kriminale: e ajo është kënaqësia që aktet e tilla ia sjellin kryerësit. Duke u nisur nga baza e të mësuarit e njërit nga kriminologëve më të njohur të orientimit psikologjik, në shekullin e XX, Hans Eysencka.²¹ Hans Toch²² thekson se përpjekjet e deritanishme për të shpjeguar dhunën ishin të pasuksesshme, sepse studiuesit u përpoqën të kuptojnë shkelësit "si individë, të zgjedhin nëpër grupe dhe ti krahasojnë me njerëzit tjerë" dhe ti ndajnë nga veprat që i kanë kryer. E vetmja mënyrë për të kuptuar aktet e tilla është që të pyeten autorët (në këtë mënyrë duke përdorur intervistë të detajuar si një teknikë hetimore) pse i kanë kryer të njejtat. Kështu ai arriti në përfundimin se llogaritjet e gabuara të tjetërit, përgjigje ndaj provokimeve, zemërimi për mospërfillje dhe "për të larë fytyrën dhe rruajtur dinjitetin" dhe "rivendosja e kundërshtarët në vendin ku i takon" janë shkaktarë të krimit, që nuk mund të kuptohen pa marrë analizuar të dy palët - kryerësit e veprave dhe viktimat

²⁰ David Gadd and Tony Jefferson, *Psychological Criminology - An Introduction*, Los Angeles, 2007, p 20.

²¹ Gjorgje Ignjatovic , *Teoritë në kriminogiji*, Beograd,2009, f 208.

²² Hans Toch, Nasilnici (orig. *Violent Men - An Inquiry into the Psychology of Violence*), Beograd, 1978, p 28.

Ky autor është shfaqur si pionier i i mendimit për krimin si burim i kënaqësisë i promovuar nga Jack Katz i cili në librin e tij *Joshja e Krimin*. dëshironte të përgjigjet se pse krimi është aq tërheqës për disa njerëz. Ai thotë se, me përjashtim të kryesisht të dy veprave të famshme të kriminologëve amerikanë - Hoëard Becker (Duke u bërë një përdorues i marihuanës, 1953) dhe David Matzae (duke u bërë devijant, 1969) - në literaturë kishte shumë pak përpjekje për të menduar rreth asaj që cka i detyron të miturit të kryejnë sulme vandale, e që një numër i autorëve kryejnë vrasje apo grabitje, edhe pse ata e dinë se nuk do të përfitojnë, me një rrezik të lartë se ata do të zbulohen dhe të dënohen në mënyrë drastike? Për tu përgjigjur këtyre pyetjeve, është e nevojshme për të ndryshuar logjikën dhe metodologjinë e studimit. Duhet të depërtojmë në qëndrimet dhe emocionet e tyre në momentin e kryerjes së veprave.

Në vend të pyetjeve "pse e keni bërë këtë?" "Ajo që kryerësit i ofron një mundësi për të hartuar historinë e tij të-justifikuar (secili mund t'i referohet një fëmijërie të vështirë, familjes apo problemeve financiare apo dhjetëra justifikime tjera), ata duhet të pyesin" si e keni bërë veprën " dhe "çfarë ke bërë pas kësaj." Vështirë e kanë edhe kriminelët më të thekur ta fshehin kënaqësinë e vërtetë që e kanë kryer veprën. Për të shpjeguar çdo lloj krimi, është e nevojshme për të vënë në dukje ekzistencën dhe vendosjen e (grupeve të) kushteve individuale dhe të përgjithshme. Këto janë:

1. Statusi i veprimit - kërkesat praktike që duhet të plotësohen në mënyrë që me sukses të kryhet krimi;
2. Linja e interpretimit – mënyrë kur kryerësi shihet nga të tjerët, kur ata e kuptojnë se vepra është kryer;
3. Procesi emocional - dinamika specifike në të cilat shfaqet joshja e papërmbajtshme e krimin.

Katz argumenton se në shfaqjen e sjelljes devijante dhe kriminale rol thelbësor kanë ndjenjat morale: poshtërimi, drejtësia, arroganca, tallja, cinizmi, përdhosja dhe hakmarrja. Kjo është arsyeja pse, për shembull, situata poshtëruese nga të cilat ajo nuk

mund t'i shpëtojë pa kompromentuar vetë-nderim si kauzë të përbashkët të krimit, madje edhe më e vështirë, si vrasja për pasion.²³

Kapitulli III

3 Llojet e krimit të organizuar

3.1 Tregtia me barna të rreme në nivel global

Tregtia me barna të rreme është një fenomen relativisht i ri dhe jo i analizuar sa duhet edhe pse është një fenomen kriminal shumë i rëndësishëm. Kjo tregëti ka pasoja serioze për shëndetin dhe sipas statistikave të organizatave ndërkombëtare, viktimat e kësaj tregëtie numërohen në qindra e mijëra në vit. Në nivel vjetor në Afrikë, rreth 200.000 njerëz vdesin nga barnat e rreme kundër malaries. Edhe pse këto shifra janë të bazuara në hulumtimin e kompanive farmaceutike, por kjo tregon se duhet ti qasemi mendimeve seriozisht duke parë pasojat e këtij fenomeni. Tregtia me barna të rreme është më vdekjeprurëse në tregtinë e përfjithshme botërore. Fitimi është i madh, rreth 75 miliardë euro sipas Interpolit, aq sa janë edhe përfitimet nga trafikimi me qenie njerëzore. Kjo tregëti tërheq grupet kriminale, për shkak se prodhimi i barnave të rreme është shumë më i lirë në krahasim me drogën, si dhe ekspozimi ndaj rrezikut është minimal, dënimet janë të vogla, por edhe ndjekjet penale janë të rralla. Tregtia e barnave të rreme tek organet qeveritare rrallë konsiderohet si një prioritet.

Në përputhje me këto fakte, u aktivizua edhe bashkësia ndërkombëtare. Konventa për Tregtinë me barna, u hap për nënshkrim më 28 tetor 2011, instrumenti i parë i së drejtës penale që merret me tregëtinë e barnave të rreme. Qëllimi i kësaj Konvente, i dakorduar nga shtetet anëtare të Këshillit të Evropës, e hapur për të gjitha shtetet, është të harmonizojë përkufizimet dhe dënimet për këto veprime dhe për të gjetur rregullat për bashkëpunim gjyqësor, parandalim dhe mbrojtje. Deri më tani, Konventa është nënshkruar nga 21 shtete, nga të cilat vetëm një e ka ratifikuar. Që konventa të hyjë në fuqi, është e nevojshme që të pesë shtetet ta ratifikojnë. Asnjë shtet në Ballkan nuk është bërë pjesë e Konventës. Franca, e cila ka luajtur një rol kyç në negociatat për

²³ Gjorgje Ignjatoviq, Teoritë në kriminogji, Beograd, 2009, f 339.

këtë Konventë, në përgjithësi mban pozitën udhëheqëse në skenën ndërkombëtare në luftën kundër këtij fenomeni. Kjo dëshmohet nga veprimet e Fondacionet të Shirakut (Marrëveshja e Kotonës për forcimin e bashkëpunimit ndërkombëtar kundër drogave të rreme dhe për qasje të barabartë të cilësisë në ilaçe) dhe iniciativave të ndryshme rajonale në Afrikë dhe Azinë Juglindore.

3.2 Tregu problematik financiar - rezultat i krimit të organizuar

Qendrat e krijuara të pushtetit, të formuara në kushte jo-demokratike, përbëjnë një kërcënim për tranzicionin dhe jetën normale të qytetarëve, funksionuar në mënyrë institucionale dhe jashtainstitucionale, kështu që krijojnë realitet ku jo të gjithë janë të barabartë para ligjit dhe në të cilën sundimi i ligjit të relativizohet në nivel të konceptit abstrakt politik. Kur të përballen me rrezikun e krimit të organizuar, ku pika kyçe është tregu financiar edhe më konkretisht pastrimi i parave, shoqëria civile duhet të sigurojë presion të mjaftueshëm mbi administratën për të imponuar që të gjithë të përfshihen dhe kështu të zvogëlohen rreziqet nga korrupsioni me qëllim që të neutralizohet dobësia e dukshme të institucioneve dhe sistemit.

3.3 Trafikimi i qenieve njerëzore dhe pasojat

Trafikimi i qenieve njerëzore nuk është një problem i izoluar, nuk është problem vetëm i disa shteteve por është një problem global. Ai u efinua për herë të parë në vitin 2000 në Protokollin e Kombeve të Bashkuara për parandalimin, luftimin, ndëshkimin e trafikimit të personave, veçanërisht grave dhe fëmijëve, i njohur edhe si protokollin e Palermos. Trafikimi i qenieve njerëzore është një nga krimet më të mëdha të kohës sonë dhe paraqet shkelje të të drejtave të njeriut. Qeniet njerëzore janë trafikuar për qëllime të punës së detyruar, punësim të paligjshëm, argëtim, martesë të rreme dhe të detyruara, prostitucion të detyruar dhe kështu me radhë. Ajo manifestohet si një formë moderne e skllavërisë, sepse zakonisht viktimat gjenden në pozitën e të nënshtruarit karshi kundërvajtësit. Trafikimi i qenieve njerëzore është një nga format më fitimprurëse të krimit të organizuar, dhe besohet të jetë me rëndësi, për shkak të rrezikut të ulët dhe

fitim të lartë që renditet pas drogës dhe tregëtisë së armëve. Forma më e zakonshme e trafikimit të qenieve njerëzore është trafikimi me qëllim të shfrytëzimit seksual, ose për qëllime të prostitucionit të detyruar. Viktimat më të zakonshme të kësaj forme të trafikimit janë gra dhe fëmijë, si grupet më të rrezikuara sociale. Pasojat të cilat ndikojnë në viktimat e këtij trafiku janë të ndryshme dhe variojnë nga trauma fizike dhe psikologjike deri te vdekja e tyre.

Në veçanti me interes është çështja e marrëdhënieve ndërmjet trafikimit të qenieve njerëzore dhe legalizimit të prostitucionit, dmth. a ka ndikim pozitiv legalizimi në zvogëlimin e numrit të personave të trafikuar? Në të vertetë ato vende që kanë legalizuar prostitucionin, si një nga arsyet kryesore përmendin faktin se në këtë mënyrë zvogëlohet numrin i personave të trafikuar.

3.4 Pasojat ekonomike të korrupsionit

- Korrupsioni në segmente të ndryshme të tregut: në tregun e punës, tregun e mallrave dhe shërbimeve, ose tregun në të holla dhe kapital, kthen qytetarët e solid dhe biznesmenët që respektojnë ligjet në "dele" të cilët janë të humbur në konkurrencë të padrejtë me at që kanë idhje dhe jokorekt. Për sa kohë që këta të tjerët të mbeten pa u ndëshkuar, korrupsioni provokon korrupsionin e ri dhe abuzimin. Si pasojë, korrupsioni paralizon potencialin e zhvillimit të shoqërisë, sepse dekurajon risitë dhe efikasitetin e kostos. Ajo bën të mundur suksesin e biznesit pa cilësinë e rritjes dhe efikasitet dhe kështu, në fund të fundit, konsumatorët dënohen që të paguajnë më shumë dhe të marrin më pak. Korrupsioni mohon tregëtinë e shëndoshë.
- Korrupsioni po dekurajon dhe largon investitorët e huaj. Pasiguria që sjell korrupsioni bëhet pjesë e rrezikut dhe ndikon në rritjen e normës së kërkuar të kthimit (norma e interesit). Për këtë arsye, shumë investitorë qëndrojnë larg dhe nuk i realizojnë investimet e tyre dhe në mënyrë konsekuente nuk realizojnë aktivitete të ri ekonomik dhe punësime në vend. Në të njëjtën kohë, të gjitha gjërat që ata duan të blejnë nga asetet ekzistuese në vend, për shkak të normave më

të larta të skontimit të cilat duhet të kompensojnë për pasigurinë e shkaktuar nga korrupsioni, janë të gatshëm të paguajnë më pak. Në këto vende, investitorët potencial të huaj, shesin vetëm mallra të prodhuara diku tjetër, në vend të hapjes bizneseve dhe të prodhojnë në vend. Pra, korrupsioni ul çmimet që të huajt janë të gatshëm të paguajnë për pronën që kanë blerë në vend dhe investimeve të huaja i reduktojnë, sidomos në objektet e reja të prodhimit. Kështu pra korrupsioni direkt e ul rritjen ekonomike të shëndoshë dhe të qëndrueshëm dhe punësimin në vend.

- Korrupsioni krijon një lloj të veçantë të ndërmarrësve "qira kërkuar" dhe ekonomi të monopolizuar e cila nuk krijon vlera të reja, por rishpërndan ato ekzistuese "brenda natës" për të krijuar pasuri dhe për të theksuar pabarazi sociale në shoqëri që nuk janë rezultat i aftësisë, por i korrupsionit. Në ndërmarrjet publike korrupsioni shpesh çon biznesin e tyre me humbje, për të cilat nuk paguajnë dividendë shteti nga pronarët e saj. Në të njëjtën kohë, humbjet e tyre i merr shteti direkt, ose nëpërmjet garancive shtetërore. Në një mënyre apo në një tjetër çmimin e paguajnë taksapaguesit e në këtë rast qytetarët. Në vend që të racionalizoj aktivitetet e tyre dhe për të eliminuar humbjet, kompanitë e tilla publike të rrisin çmimet e tyre dhe në këtë mënyrë koston e korrupsionit dhe joefikasiteti i tyre përveç ta fusnin ndaj qytetarave, këtë herë jo si taksapagues, por si konsumatorë. Dëmi nuk ndalet këtu. Çmimet e larta ndikojnë inflacionin dhe për shkak të nevojës së politikës restriktive (shtrënguese) monetare, çmimi dhe kufizimet shtrëngohen (në mënyrë që të ruajë stabilitetin makroekonomik) në një masë më të madhe për të paguar pjesën tjetër të ekonomisë e cila është, si një rregull i shëndetshëm dhe ka një mundësi të përfshirjes më të madhe në tregun ndërkombëtar. Nëse çmimet e mallrave dhe shërbimeve të ndërmarrjeve publike për shkak të korrupsionit rriten më shpejt se mesatarja, dhe ajo merr vite, vjen në një ndryshim të pafavorshëm në strukturën e prodhimit të brendshëm bruto në favor të një sektori joefikas publik, i cili është, si rregull, jo konkurruese dhe të paaftë për të eksportuar. Kjo thekson pabarazitë makroekonomike, dhe vendi është futur në rrugën e stagnimit ekonomik dhe të borxhit. Përfundimisht, korrupsioni do të thotë se nga ato të ardhura të paligjshme tatimi nuk pagohet.

Me fjalë të tjera, korrupsioni ka "lehtësim taksash" dhe ajo bëhet e rrjedhëse e parasë në sistemin ekonomik nga e cila nuk vijnë të ardhura në thesarin e shtetit, e cila përkeqëson problemin e deficitit në financat publike. Për të lehtësuar rimëkëmbjen e ekonomisë, rritjen e punësimit afatgjatë dhe mirëqenien e popullsisë, korrupsioni duhet të çrrënjohet.

3.5 Identifikimi i viktimave, zbulimi, ndjekja dhe dënimi i kryerësve të krimit të trafikimit me qenie njerëzore

Rritja e numrit të aktiviteteve që kanë për qëllim identifikimin e personave të trafikuar dhe aktiviteteve që kanë për qëllim zbulimin, ndjekjen dhe dënimin e kryerësve të krimit të trafikimit të qenieve njerëzore rezulton në zhvillimin e metodave edhe më brutale dhe të sofistikuara të kryerësit të veprës në lidhje me trafikimin e qenieve njerëzore. Duke pasur parasysh këtë, është e rëndësishme për të përmirësuar metodat e identifikimit të viktimave dhe ndjekjen e autorëve që do të ndjekin modalitetet e kryerjes së këtij krimi deri në momentin e dënimit efektiv të autorëve.

Për ekzekutimin e suksesshëm të kësaj detyre është e nevojshme për të bërë përpjekje të vazhdueshme në mënyrë që ajo të jetë kualitative. Krimet që lidhen me trafikimin e njerzve në vendet e Ballkanit, kryesisht janë vende tranzitore dhe vetëm në një masë të vogël si vende të origjinës ose të destinacionit të viktimave të trafikimit. Nga faktet e mësipërme, dhe duke njohur ligjshmërinë e kësaj faze tranzitore, në procesin e trafikimit me qenie njerëzore, në mënyrë efektive fshehet elementi i shfrytëzimit, Viktimat kanë vështirësi në identifikimin e autorëve të veprave penale që lidhen me trafikimin e njerzve, pasi që në këtë fazë, viktimat zakonisht nuk janë në dijeni për gjendjen e tyre reale dhe dëshirojnë të vazhdojnë udhëtimin e tyre për në vendin e destinacionit.

Rugët kryesore të aktiviteteve kriminale në lidhje me trafikimin e njerzve janë: Ukrainë - Serbi dhe Mal i Zi - Bosnjë dhe Hercegovinë - Kroaci; Moldavi - Serbi dhe Mal i Zi -

Bosnja dhe Hercegovina - Kroacia; Slovakia - Hungaria - Serbia dhe Mali i Zi - Kroacia; Serbia dhe Mali i Zi – Kroacia, Greqi – Bullgari – Maqedoni, Kosovë dhe Sërbi etje.

Metodat e rekrutimit që përdoren janë të shumta dhe të ndryshme: rrëmbime, grabitje, premtime të rreme, martesë fiktive, agjencitë false të birësimit të fëmijëve, joshje, lëshimin e certifikatave të rreme për të marrë viza studentore, turizmin e seksit, ofertat e biznesit. Me qëllim të monitorimit të azhuruara të të dhënave të viktimave të identifikuar të trafikimit autoritetet kompetente e ndjekin:

- Të dhëna për të gjitha veprat penale që ligjërisht mbulojnë një zonë të trafikimit të qenieve njerëzore,
- Informacione mbi kryerësit e këtyre krimeve
- Të dhëna për viktimat e trafikimit me qenie njerëzore.

3.6 Ndhurma dhe mbrojtja e viktimave

Si pjesë e veprimtarisë gjithëpërfshirëse kundër trafikimit me njerëz, dhënia e mbrojtjes së duhur dhe ndihmës për viktimat e trafikimit është një prej aktiviteteve prioritare. Për shkak të formave gjithnjë e më komplekse të rekrutimit të viktimave, është i nevojshëm bashkëpunimi i të gjithë faktorëve relevantë, organet qeveritare, OJQ-ve dhe organizatave ndërkombëtare, të cilët janë të përfshira në procesin e identifikimit, mbrojtjes dhe asistencës ndaj viktimave deri në integrimin e tyre të plotë ose riintegrimin në shoqëri.

Viktimave të trafikimit duhet që, me pëlqimin e tyre vullnetar, të ju sigurohet ndihmë e plotë që përfshin strehim të sigurtë, kujdes mjekësor, ndihmë psiko-sociale dhe ligjore në të gjitha fazat e trajtimit, nga identifikimi deri te risocializimi i suksesshëm. Viktimat duhet të mbrohen nga viktimizimi dytësor, njollosjes dhe kriminalizimit, persekutimit, ose burgim për veprat që kanë bërë në procesin e trafikimit. Përparsi nga të gjitha veprimet e mësipërme duhet t'i jepet siguria e viktimës dhe familjes së tyre. Kthimi i viktimes së trafikuar në vendin e origjinës dhe rehabilitimi i tyre kërkon një sërë masash të

mbrojtjes. Para kthimit është e nevojshme për të siguruar logjistikën për gjetjen e mundësive për strehim, ndihmën e nevojshme dhe mundësitë për pavarësi ekonomike. Kthimi duhet të kryhet në mënyrë të sigurtë. Në të vërtetë, në fushën e ofrimit të ndihmës për viktimat, organizatat joqeveritare kanë një rol të rëndësishëm. Në Republikën e Kroacisë u miratua në seancën e Komitetit Kombëtar të mbajtur në korrik të vitit 2003 Protokolli për të vepruar në rastet konkrete të trafikimit me qenie njerëzore të cilat kanë faza të caktuara që kanë të bëjnë me një viktimë prej identifikimit të saj e deri te largimi i saj nga rreziku. Ministria e Punëve të Brendshme dhe Ministria e Shëndetësisë dhe Mirëqenies Sociale zbaton udhëzimet që përmbajnë trajtimin metodologjik në metodën e identifikimit të viktimave të trafikuar, udhëzime se si të merren me viktimat e trafikimit të personave dhe një përshkrim të bashkëpunimit dhe koordinimit të policëve dhe të shohin bashkëpunimin mes autorëve të tjerë të përfshirë për të zgjidhur problemin e trafikimit me qenie njerëzore (organeve qeveritare, OJQ-të, organizatat ndërkombëtare - IOM). Organizatat e përfshira në identifikimin dhe trajtimin e viktimave të trafikimit mbledhin informacione dhe dokumentacione mbi bazën e të cilit vlerësojnë situatën dhe të vendosin për veprime të mëtejshme. Viktimat janë të informuara për të drejtat dhe mënyrat e realizimit të tyre. Në territorin kroat janë krijuar ekipe mobile të ekspertëve përgjegjës për sigurimin e ndihmës për çdo viktimë të zbuluara rishtazi të trafikimit në qendrat e paraburgimit për strehim të shkurtër të viktimave të trafikimit dhe për të siguruar strehimoret e tyre të sigurt për një qëndrim më të gjatë.

Në të gjitha rastet e kthimit të organizuar të viktimave janë bërë programe individuale të trajtimit dhe të zbatohen procedurat dhe veprimet e identifikuar në konsultim me Organizatën Ndërkombëtare për Migrim në një shtet të caktuar ose nëse nuk ka mision, organizata jo-qeveritare që drejton programin që ka të bëjë me viktimat e trafikimit. Nëpërmjet arritjes së synimeve të programit të cekura më lartë, është e nevojshme për të përmirësuar mekanizmat ekzistuese të referimit për të ofruar mbrojtje dhe ndihmë për viktimat deri në reintegrimin e tyre të plotë.

3.7 *Ultima ratio në luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore: standardet ndërkombëtare dhe kombëtare juridiko- penale të ndjekjes dhe dënimit*

Trafikimi i qenieve njerëzore është bërë një aktivitet penal shumë fitimprurës dhe renditet e treta në mesin e aktiviteteve fitimprurëse kriminale, menjëherë pas kontrabandimit të drogës dhe armëve. Lufta kundër këtij fenomeni me përmasa globale nuk është e lehtë. Për shkak të natyrës së industrisë seksuale është shumë e vështirë për të identifikuar viktimat e trafikimit dhe skllavërisë seksuale, kështu që edhe ata vetë janë arrestuar shpesh, trajtohen si prostituta apo emigrantë të paligjshëm dhe përfundimisht dëbohen. Një problem tjetër është mungesa e iniciativës së plotë dhe të sinqertë të shteteve që të ofrojnë ndihmë për viktimat e këtij krimi, për shkak se ajo rëndon sistemet e sigurimeve shoqërore kombëtare.

Kohët e fundit, bëhen përpjekje të konsiderueshme, në nivel ndërkombëtar, por edhe në nivelin kombëtar, për të forcuar mbrojtjen e viktimave të trafikimit. Në këtë kontekst, sigurisht arritja më e madhe është inkriminimi i trafikimit me njerëz si formë e veçantë e krimit kundër njerëzimit në Statutin e Gjykatës Ndërkombëtare Penale dhe miratimin e konventave shumëpalëshe në nivel universal dhe rajonal, të dedikuara kundër luftës së kësaj forme të krimit të organizuar.²⁴

Standardet ndërkombëtare

Trafikimi i qenieve njerëzore, e cila kryesisht përfshin trafikimin e grave dhe fëmijëve, paraqet formë të skllavërisë së kohës moderne. Vetëm se para tridhjetë vjetëve, e drejta ndërkombëtare ndaloi trafikimin e grave dhe fëmijëve, edhe atë vetëm nëse ajo është praktikuar për qëllime prostitucioni.²⁵ Këtë e konfirmon, për shembull, Konventa për ndalimin e trafikimit dhe shfrytëzimit të prostitucionit e viti 1950. Kohët e fundit, veçanërisht me miratimin e Konventës për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (1979) dhe Konventën për të Drejtat e Fëmijës (1989), në

²⁴ Marija Andjelkovic, Trafikimi i Qenieve Njerëzore në Republikën e Serbisë: Raporti për periudhën 2001 - 2007, ASTRA - Anti Trafikim Action, Beograd 2008, f 19.

²⁵ Janie Chuang, Redirecting the Debate Over Trafficking in Women: Definitions, Paradigms, and Contexts, 11 Harvard Human Rights Journal, Harvard, 1998, f 65.

sigurimin e mbrojtjes për viktimat e trafikimit. Siç u tha tashmë, Protokollit thekson se pëlqimi i viktimës të shfrytëzimit është e parëndësishme në qoftë se ajo është marrë nga ndonjë prej akteve të mëposhtme të ekzekutimit, dhe në veçanti specifikon se rekrutimi, transportimi, transferimi, strehimi ose pranimi i fëmijës me qëllim të shfrytëzimit konsiderohet trafikim i qenieve njerëzore edhe nëse nuk është përdorur forcë ose të holla, ose ndonjë nga metodat e tjera të ekzekutimit të parashikuara në përkufizimin e Protokollit të Palermos. Përveç kësaj, Protokollit thekson se fëmija është një person nën moshën tetëmbëdhjetë vjeç. Detyrimet më të rëndësishme të Shteteve nënshkruese të Protokollit të Palermos nga korpusi i masave të drejtes-penale janë:

- Inkriminimin e akteve dhe veprimeve të parashikuara në nenin 3 të Protokollit. Shtetet janë të detyruara të inkriminojnë trafikimin si delikte me paramendim.
- Dënimi për përpjekjet për të kryer veprën penale apo bashkëveprim në ekzekutimin e tij, si dhe për organizimin dhe nxitjen e personave të tjerë për të kryer krimin e trafikimit me qenie njerëzore.
- Përveç inkriminimit të veprës themelore të trafikimit dhe ndëshkimit për modalitetet e tyre, organet kombëtare kompetente thiren që si vepra penale ti parashikojnë edhe krimet që kanë të bëjnë me shfrytëzimin e personave, veçanërisht të grave dhe fëmijëve.
- Siç theksojnë dispozitat e Konventës së Palermos dhe Protokollit, shtetet nënshkruese janë të detyruara të sigurojnë një numër masash të tjera për të siguruar penalizimin e autorëve të trafikimit me qenie njerëzore. Kështu, për shembull, nga shtetet kërkohet që përgjegjësia për këto akte të zgjerohet edhe për personat juridik që bëjnë pastrimin e parave dhe pengimin e drejtësisë, për të vendosur juridiksionin e gjykatave për procedurat penale kundër kryerësve të kimit të trafikimit të qenieve njerëzore, duke përfshirë edhe mundësinë e ndjekjes dhe ndëshkimit të shtetasve të vet, të parashohin masa për ngrirjen ose konfiskimin e mjeteve të kryerjes së veprës penale, si dhe pronës, objektet ose mjete të tjera të përdorura ose të destinuara për t'u përdorur në kryerjen e veprës, që, duke respektuar të drejtat e mbrojtjes, duke siguruar praninë e të pandehurit, të marret parasysh mundësina e lirimit me kusht të personit të

dënuar si dhe në ligjet e tyre kombëtare të sigurojë periodha të gjata të afatit për ndjekje penale për veprën penale të trafikimit.

3.8 Trafikimi i qenieve njerëzore si një krim ndërkombëtar kundër njerëzimit

Hapi i parë më i rëndësishëm në luftën kundër trafikimit me njerëz është sigurisht inkrimimi i kësaj veprimtarisë kriminale si formë e krimi kundër njerëzimit në nenin 7 të Statutit të Gjykatës Ndërkombëtare Penale (në tekstin e mëtejshëm: Statuti i Romës), e cila u miratua në vitin 1998 dhe hyri në fuqi në vitin 2002. pasi u ratifikua nga 60 shtete. Numri aktual i shteteve nënshkruese është 110. Statuti i Romës sulmin ndaj popullatës civile e definon si veprim të më tepër veprave të inkriminuara, e urdhëruar nga ana e shtetit ose pjesë e një strategjie të organizuar. Kjo përfshin zbatimin e ndonjë ose të gjitha autorizimet dhe privilegjet e të drejtave të pronësisë mbi një person dhe përfshin ushtrimin e kompetencave të tilla në trafikimin e personave, veçanërisht gratë dhe fëmijët. Skllavërimi mund të strehohet forma të ndryshme - ajo mund të shfaqet në formën e blerjeve, shitjeve, "huadhënies", shkëmbimeve dhe forma të tjera të ngjashme të burgimit. Përveç skllavërimit, Statuti i Romës penalizon dhe skllavërimin seksual, prostitucionin e detyruar dhe forma të tjera të dhunës seksuale.

Ndjekja penale dhe ndëshkimi për trafikimin e qenieve njerëzore, e cila ka elemente të krimeve kundër njerëzimit, mund të bëhet edhe në luftë dhe në paqe. Aty duhet të kihet parasysh se GJPN do të jetë në gjendje për të vendosur juridiksionin për këtë krim, vetëm nëse trafikimi i qenieve njerëzore është kryer në kuadër të një sulmi të gjerë ose sistematik kundër popullatës civile. Sipas përkufizimit të nenit 7 (2) të Statutit të Romës, sulm kundër popullsisë civile nënkupton sjellje që përfshin kryerjen e shumfishtë të krimeve të dyshuara kundër civilëve, të urdhëruara nga shteti, ose si pjesë e një strategjie të organizuar për të kryer një sulm të tillë.

3.9 Trafikimi i të miturve për qëllime të adoptimit

Forma themelore e kësaj vepre parashikon dënim për ata që, në kundërshtim me rregulloret në fuqi, privon personin nën gjashtëmbëdhjetë vjet për adoptim ose që adopton një person të tillë ose ndërmjetëson në birësimi të tillë. Ky veprim do të konsiderohet si krim edhe në qoftë se dikush për adoptim blen, shet ose ka në dorë një person tjetër nën gjashtëmbëdhjetë vjeç ose transporton, siguron akomodim apo e strehon atë. Pra, kjo përfshir ose inkriminim duhet të interpretohet në mënyrë që ajo nuk do të referohet si marrja e një fëmije, për shkak se shitja e fëmijëve për adoptim mund të bëhet edhe nga prindërit. Kështu, për trafikim të të miturve për adoptim do të ndëshkohet kushdo që rrëmben një të mitur për adoptim, ndërmjetëson në adoptimin apo ndonjë vepër tjetër kundër të miturit për adoptim, gjithashtu edhe ai që adopton personin në fjalë. Vuajtja e dënimit është prej një deri në pesë vjet burg. Krahas primares, KP inkriminon dhe dy forma të rënda të kësaj vepre. Forma e parë e kualifikuar ndodh kur vjen puna për ata që kanë të bëjnë me trafikimin e të miturve për adoptim ose nëse vepra themelor është kryer nga një grup i organizuar, do të dënohet me burg për të paktën tre vjet.

Forma të tjera të kualifikuar e veprës bazë janë të lidhura edhe me kryerësit - fjala është për kryerjen e veprës nga një grup i jashtëm (huaj) organizuar kriminal. Në këtë rast, në përputhje me një dënim minimal prej pesë vjetësh. Trafikimi i të miturive për adoptim është delikt i qëllimshëm. Këto inkriminime janë si ultima ratio në luftën kundër trafikimit të të miturve që punojnë. Prandaj është për të ardhur keq që janë disi kontradiktore ose të paplota. Menjëherë lind shqetësimi i cili në fakt siguron mbrojtjen e kësaj vepre penale. Titulli i saj i referohet një të mituri. Sipas faqes 10 .nenit 112 KP, i mitur është një person nën moshën tetëmbëdhjetë vjeç. Që kjo të hyjë në dhe do të jetë një vepër penale, ligjvënësit serbë më në fund miratuan një standard shumë të qartë ndërkombëtare, sipas të cilit fëmijë është personi nën moshën 18 vjeç.

Kapitulli IV

4 Koncepti dhe aktivitetet e krimit të organizuar

Me termin dhe fenomenin e krimit të organizuar janë marrë shumë autorë të huaj, shumica prej tyre mendojnë se krimi i organizuar përfshin lidhjen për të vepruar në kuadër të institucioneve publike dhe të marrëdhënieve ndërmjet autoriteteve. Krimi i organizuar në përmbajtjen e saj, përveç organizimit, planifikimit, ndarjen e detyrave, disiplinën dhe llogaridhënien brenda organizatës kriminale, qëllimi i të cilit është për të bërë fitim dhe fitim përfshinë edhe lidhshmërinë e veçantë me shtetin dhe organet e tij, në formën e bashkëpunimit ndërmjet zyrtarëve të zbatimit të ligjit me ata që nuk e zbatojnë dhe duan ta bishtërojnë. Përmbajtja specifike e konceptit të krimit të organizuar është e bazuar në elementet e përbashkëta të këtyre grupeve të veprimeve kriminale që tregojnë organizimin e tyre si një tipar i rëndësishëm dhe që hasen në të gjitha format e krimit të organizuar, dhe këto elemente janë: bashkim i përhershme i një numri të madh të personave; qëllimi i këtij lloji të shoqatës është një organizim në shumë aspekte (menaxhimi, planifikimi, operacionet e sigurisë, zbatimi i aktiviteteve të planifikuara); plotësimin e nevojave të qytetarëve apo grupeve të gjera duke përfshirë edhe shtetin kundërshtim me rregulloret në fuqi (raporti i aktiviteteve të legalizuara dhe të paligjshme), burimeve dhe procedurave në kryerjen e aktiviteteve të ndaluara.

4.1 Krimi i organizuar transnacional

Koncepti i krimit transnacional është përdorur në literaturën kriminologjike për më shumë se tre dekada. Ajo u përcaktua për herë të parë në sektorin e OKB për parandalimi të krimit dhe të drejtësisë penale në përgatitjen e Kongresit të Pestë të Kombeve të Bashkuara për “parandalimin e krimit dhe trajtimin e kryesve” e mbajtur në Gjenevë në vitin 1975, me qëllim që të definohet krimi që kapërcen kufijtë ndërkombëtarë dhe kërcënon sistemet ligjore të shumë vendeve.

Krimi bashkëkohor nuk njihet kufij dhe grupet kriminale nga një vend mund lehtë të lidhen me grupe ose organizata të vendeve të tjera të ngjashme në mënyrë që ajo të marrë një dimension të ri në botën kriminale. Kjo lidhje nuk është e kufizuar në nivel lokal, por zhvillohet në vende fqinje ose vende të largëta, e që ajo i jep një karakter ndërkontinental.

Edhe pse ende nuk ka marrëveshje të plotë për atë se si duhet quajtur një formë të veçantë të krimit që është karakterizuar nga një bashkëpunim i ngushtë në mes të grupeve kriminale ose bandave nga vende të ndryshme, megjithatë, termi më i përdorur është krimi i organizuar transnacional, por ka edhe emra të tjerë të tillë si: krimi multi-nacional i organizuar, krimi i organizuar ndërkombëtar, etj. Konventa Ndërkombëtare kundër krimit të organizuar transnacional e miratuar në Palermo në vitin 2000, me këtë nocion nënkupton veprën penale të kryer në disa vende, ose është në lidhje ose prodhon pasoja të përafërta në disa vende.

Krimi transnacional dhe e drejta penale u shfaq në vitin 1990 në Çikago, beson se një krim, në pikëpamje ligjore, është ndërkombëtar vetëm nëse aktiviteti i tillë antishoqërorë ndalohet nga ligjet e shtetit përkatës. Pra, karakter ndërkombëtar i jep:

- fakti që autori i veprës që për ta kryer atë veprë duhet të kalojë të paktën një kufi kombëtar,
- natyra e veprave (si trafiku ndërkombëtar i drogës) dhe pasojat e tyre (kartëmonedhave të falsifikuara të një vendi që qarkullojnë në vendet e tjera) apo karakteri transnacional i një aktiviteti i zgjedhur nga vet kryerësi.

Kështu, elementet përbërëse të krimit transnacional janë:

- a) kalimi i kufirit shtetëror të individëve (kriminelë ose viktimë)
- b) njohja ndërkombëtare që bëhet fjalë për një krim.

Në nivel kombëtar, disa sjellje antisociale mund të konsiderohet krim vetëm nëse si të tillë parasheh kodi penal (parimi i Nullum Crimen nulla poena sine lege). Kjo situatë

ndodh kur dy vendet që kanë pranuar normat e konventave të caktuara ndërkombëtare, Konventa e Gjenevës për ndalimin e parave të falsifikuara në vitin 1929, Konventa për Ndalimin e Trafikimit të Qenieve Njerëzore dhe shfrytëzimit të prostitutave dhe tjetra nga viti 1949, dhe një Konventë të posaçme për narkotikët të vitit 1961, dhe në qoftë se për arsye të tjera, ekziston një marrëveshje me dispozitat e legjislacionit kombëtar. Bazuar në klasifikimin e INTERPOL veprat penale dhe të gjitha sjelljet e ngjajshme i klasifikon në pesë grupe:

Veprat penale kundër individit

- vrasje dhe lëndime fizike,
- krime kundër të drejtave të njeriut (që klasifikon veprat ku shtetet shkelin të drejtat e njeriut dhe skllavëria)
- pornografia, trafikimi i materialeve të pahijëshme, dhe
- terrorizmi

Veprat penale kundër pasurisë:

- plaçkitjet, vjedhjet me thyerje, grabitjet
- vjedhja në xhepa si një aktivitet kriminal ndërkombëtar,
- vjedhja me implikime transnacionale (të tilla si vjedhjen e automjeteve, vjedhja e pasurisë kulturore).

Veprat e krimit ndërkombëtar të jakave të bardha:

- mashtrimi,
- veprat e krimit kibernetik,
- pastrimi i parave

Veprat e falsifikimit:

- falsifikimi i veprave të artit dhe mallrave industriale,
- falsifikimi i dokumenteve,
- falsifikimi i kartëmonedhave dhe monedhave të huaja

Kontrabanda:

- trafikimi i narkotikëve,
- kontrabandimi i mallrave të tjerë dhe njerëzve.

Sipas Konventës së OKB-së të Palermos në vitin 2000, krimi transnacional nënkupton "vepër penale e kryer në më tepër shtete ose ose prodhon pasoja të përfaqësuara e të rëndësishme në më tepër shtete"

4.2 Krimi i organizuar ndërkombëtar

Termi është përdorur jo rrallë si një sinonim për krimin transnacional por domethëniet juridiko penale ato kriminologjike nuk janë të njëjta.

Krimi ndërkombëtar në kuptimin kriminologjik paraqet krim të organizatave kriminale apo grupeve që veprojnë në më shumë se një vend ose pasojat e veprimeve të tyre janë pasqyruar në disa vende, në këtë kuptim, ai është shumë i afërt me konceptin e krimin transnacional. Megjithatë, natyra juridike e të dyjave është shumë e ndryshme. Në aspektin e së drejtës penale, krime ndërkombëtare konsiderohen veprat penale të cilat përbëjnë shkelje të së drejtës ndërkombëtare, zakonore dhe konvencionale, për mbajtjen e përgjegjësive të kryerësit. Krahas krimeve ndërkombëtare në aspektin e përgjithshëm, ekziston domethënia e kushtëzuar nga veprat penale për të cilat komuniteti ndërkombëtar është i interesuar, veçanërisht në lidhje me krimet e luftës, krimet e gjenocidit, krimeve të armëve të paligjshme trafikut të drogës, trafikimit njerëzor, rrëmbimi i aeroplanëve dhe anijeve, vrasjeve, sulmeve të përfaqësuesit diplomatike, etj. Në këtë kuptim, rëndësia juridike e krimin transnacional dhe ndërkombëtar është e njëkohshme.²⁶

²⁶ Gjorgje Ignjatović, Krimi i organizuar - pjesa e dytë, Akademia e Policisë, Beograd, 1998, f 27.

4.3 Krimi i organizuar profesional

Kur bëhet fjalë për marrëdhënien e krimin të organizuar me atë profesional, kufiri nuk është e lehtë të tërhiqet. Shumica e anëtarëve të organizatave kriminale bien në kategorinë e profesionistëve që shkelësit përdorin veti të veçantë, si dhe "njerëzit e tjerë që punojnë", dhe për këtë arsye Kriminelët profesional shpesh janë të përfshirë në një rrjet të njerëzve të të njëjtit mendim.. Elementet e organizatës në këtë mjedis paraqiten vetëm në rast se i kerkon tregu.

Sue Titus Reid mendon në mënyrë të ngjashme dhe thekson që në shumë vende të gjitha këto lloje të krimin janë sinonime, dhe Alfred Lindesmith citon se "krimi i organizuar është zakonisht krimi profesional i cili mund të jetë sistemi i përfshirë konkretisht marrëdhëniet e caktuara me detyrimet e ndërsjella dhe privilegje ".²⁷ Kriminologët që mbajnë këtë pikëpamje e shpërfillin, megjithatë, është fakti i thjeshtë se të gjithë anëtarët e shoqatave të tilla nuk janë kriminelë profesionistë të tillë, si nga ana tjetër nuk i përkasin të gjithë kriminelët profesional organizatave. Në të kundërtën, një numër i konsiderueshëm i autorëve të krimeve profesionale janë individë e që është e vështirë për ti gjetur. Ashtu si e përshkruan literatura, raporti i këtyre dy llojeve të krimin ka ndryshuar në periudha të caktuara historike, të cilat më tej e nderlikojnë demarkacionin (vijën ndarëse) e tyre.

4.4 Kriminaliteti i "jakës së bardhë" dhe të krimin të organizuar

Ashtu si edhe biznesi i ligjshëm që nënkupton një organizatë të caktuar dhe i plotësin karakteristikat e institucionalizimit, pyetja është se çfarë është dallimi në mes të krimin të "jakës së bardhë" - më saktë, krimin korporativ dhe krimin të organizuar.

Disa autorë konsiderojnë se dallime faktikisht edhe nuk ka. Të dyja këto lloje të krimeve klasifikohen në të njëjtin grup, në të cilin, i vetmi ndryshim është në faktin se me krimin, "jakë të bardhë" duke punuar punë të paligjshme, individët infiltrohen në institucione për të bërë një biznes legjitim, kurse krimi i organizuar nënkupton veprimtari të paligjshme të subjekteve qëllimi i të cilave që nga fillimi ku fitimet i marrin në rrugë jo të ligjshme.

²⁷ Sue Titus Reid, *Crime and Criminology*, New York, 1991, f 393.

Lidhja e përbashket me të, ndër të tjera, është përpjekja për të dëmtuar parimet e ekonomisë së tregut të lirë.²⁸

4.5 Aktivitetet e krimit të organizuar

Pasi nuk ka asnjë përkufizim përgjithësisht të pranuar të krimit të organizuar, dhe se ka dallime të mëdha sa i përket karakteristikave thelbësore të këtij fenomeni, është logjike se nuk ka kuptim të njëtrajtshëm nga format në të cilat ajo manifestohet.

Krimi i organizuar është manifestuar në forma të ndryshme dhe në shkallë të ndryshme intensiteti dhe në shumë fusha të ekonomisë, për shembull, aktivitete sociale, ekonomike dhe të tjera. Aktivitetet e krimit të organizuar ndryshojnë nga vendi në vend, ku ka dallime veçanërisht midis Shteteve të Bashkuara dhe Evropës. Sekretariati i OKB-së, në përgatitjen e dokumentacionit për Kongresin e Pestë të Kombeve të Bashkuara, në drejtim të parandalimit të krimit dhe trajtimin e shkelësve në Gjenevë në vitin 1975, ka identifikuar 18 kategori transnacionale

4.6 Tregtia me narkotikë

Trafiqet e paligjshme dhe trafikimi me lëndë narkotike, është sigurisht një nga aktivitetet më të mëdha të krimit të organizuar, të cilat mbajtësve të këtyre aktiviteteve të paligjshme u sjell fitime shumë të mëdha. Prandaj, në një shkallë globale nuk mund të llogarisin vlerën e tregtisë së drogës, e cila, sipas disa vlerësimeve, vendoset vetëm pas tregtisë globale të naftës. Pra, ky është një problem shumë i vjetër, por ende tepër aktual të cilat bashkësia ndërkombëtare vazhdimisht i ka kushtuar shumë vëmendje, dhe në këtë drejtim, ka mbajtur një sërë konferenca ndërkombëtare dhe ka miratuar një numër të dokumenteve në këtë fushë, si:

Komisioni ndërkombëtar i opiumit gjatë të cilit ata miratuan rezoluta të caktuara, të cilat ishin akte më të rëndësishme ndërkombëtare në këtë fushë.

²⁸ Dina Siegel, *Global organized Crime*, Oxford, 1995, f 351.

- Konventa e parë ndërkombëtare mbi opiumin (1912)
- Konventa e dytë ndërkombëtare, e mbajtur në Hagë (1914)
- Konventa e tretë ndërkombëtare e Gjenevës, e cila ka përcaktuar draft Konventën për kontrollin e prodhimit dhe tregtimit të barnave psikoaktive. Teksti përfundimtar i Konventës u miratua në vitin 1925 në Gjenevë dhe ka hyrë në fuqi në vitin 1931 (1924)
- Konventa për ndalimin e trafikut të drogës (1936)
- Konventa ndërkombëtare e Ankarasë për prodhimin e opiumit (1947)
- Konventa e vetme mbi drogat narkotike (1961)
- Konventa mbi substancat psikotrope (1971)
- Protokolli që ndryshon Konventën e vetme mbi drogat narkotike (1972)
- Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër trafikut të paligjshëm të drogave narkotike dhe lëndëve psikotrope (1988)

Fitimet e krimit ndërkombëtar të organizuar të lëndëve narkotike janë kolosale. Vetëm në Shtetet e Bashkuara në vitin 1984 fitimi i ka tejkaluar dyzet miliardë dollarë, ndërsa në Kanada në vitin 1982 arriti në nëntë miliardë e katërqind milionë dollarë.²⁹ Sot droga është bërë një nga produktet më fitimprurëse në strukturën e krimit të organizuar, siç dëshmohet nga raportet e forumeve të shumta ndërkombëtare. Lidhja e drogës me mafian dhe qeveritë e disa vendeve janë të dukshme. Fuqinë e madhe financiare që posedojnë narkotregtarët falë shitjes së drogës mundëson më shumë pjesëmarrje, madje edhe qeveria në disa vende, dhe madje edhe fetë. Nëpërmjet parave ata krijojnë strategjinë politike të disa partive politike, zgjedhjet e tyre dhe shpërndarjen e funksioneve. Trafikimi i paligjshëm i drogës kryhet nga sistemi i organizatave të rregulluara dhe rrjeteve që veprojnë në parimin e hierarkisë, nga prodhuesit, tregtarët, pronarët e depove, e deri te rrjetet e transportit dhe organizimin për rishpërndarjen në zonat e konsumit.

Për shkak se në disa zona nuk ekzistojnë format e rregullimit shtetëror të këtij fenomeni dhe ka një interes politik dhe ekonomik në prodhimin dhe eksportin e drogës, rreziku i ndikimit të drogës te krimi i organizuar është sigurisht i lartë. Këto janë fusha në zonën e Trekëndëshit të Artë (Burma, Laosi, Tajlanda) dhe Gjysmëhënës së Artë (Pakistani

²⁹ Andre Bossard, *Transnational Crime and Criminal Law*, Chicago, 1990, p 89.

veri-perëndimor dhe rripi kufitar Afgan), ku drogat vendore rriten të sigurta dhe përpunohet në opium dhe hashash dhe pastaj të eksportohen në vende të tjera.

Për këtë qëllim, në vitet e shtatëdhjeta të shekullit të kaluar u krijuan organizatat kriminale - bandat në të gjitha kontinentet, të cilat organizonin zinxhirin e trafikut, transportin dhe shpërndarjen e drogës. Këto lloje të aktiviteteve siguronin fitim të madh, e cila lejonte mbajtësin e punës, që ndër të tjera të siguronte mbështetje në shërbime publike dhe financiare për organizatën. Ndërkombëtarisht, ndarja e tregut është e dukshme. Besohet se në këtë fushë më të organizuar janë mafia (kokainës) e karteleve kriminale kolumbiane, e cila besohet të jetë kryesisht përgjegjës për rritje të trafikimit të drogës në Evropë, ku në vjetë konfiskohen rreth pesë ton kokainë.

4.7 Korrupsioni

është një dukuri negative shoqërore, e cila paraqet formën më të rëndë të krimit ekonomik. Ajo karakterizohet nga: ilegaliteti, ndryshueshmëria, përhapja e gjërësishme dhe e ndërkombëtarizuar, vështirësia për tu dëshmuar në kuptimin penalo- procedural, aspekti i interesit personal, tradhtia e (dinake) kryesit, objektin specifik që kërcënon korrupsioni, të tilla si funksionimi ligjor i institucioneve dhe shërbimeve qeveritare dhe ekonomike.

Korrupsioni është një nga karakteristikat më të rëndësishme të krimit të organizuar, e cila është e lidhur drejtpërdrejt me autoritetet shtetërore. Prandaj, në këtë drejtim, bartësit e saj janë zyrtarë në pozicione të ndryshme në organet shtetërore, shërbimet publike dhe institucionet dhe objekteve të tjera publike, që trajtojnë obligimet e veçanta dhe përgjegjësitë e qytetarëve dhe subjekteve juridike (dhënien e vendimeve, diplomave, vërtetimeve, certifikatave, licencave, rregullimi i shërbimit ushtarak dhe të ngjajshme. Për shkak se në aktivitetet dhe veprimet e tyre janë të vendosura gjithmonë në anën tjetër të ligjit, krimi i organizuar kërkon të legalizojë aktivitetet e paligjshme. Kjo prirje është pasqyruar në krijimin e lidhjeve aktive me njerëz nga maja më të lartë të aparatit shtetëror ose lidhjes me partitë politike dhe palët më me ndikim në vendë.

Për të arritur këto lidhje, korrupsioni është mënyra më e përshtatshme që të arrijë efektin e neutralizimit të ligjeve ose neutralizimin e atyre që janë kompetent për të zbatuar ligjin. Kështu, metoda e krimit të organizuar e korrupsionit "kapja dorën", nëpunësve civilë, oficerë të caktuar të policisë, gjyqtarëve dhe madje edhe gazetarët, që për publikun të mos arrijnë lajmet e punëve të tyre "të pista".

Shumë krime kanë qenë të lidhura me korrupsionin në një mënyrë që të lehtësojnë zbatimin e kësaj praktike, ose të ndihmojnë në proceset e veprimeve të paligjshme ose të bëjnë një maskë për veprën penale materiale. Këto krime përfshijnë mirëmbajtjen dhe përdorimin e fondeve të parashikuara për ryshfet, ndihmën ose mbështetjen për komplot, veprat penale të paralogaritura, falsifikim i dokumenteve dhe pastrimit të aktiviteteve të paligjshme të kontabilitetit. Si arsyt më të rëndësishme që shkaktojnë korrupsionin në sferën e krimit të organizuar janë treguar:

- aftësia e qeverisë që me politikën e saj të sigurojë përfitime të konsiderueshme financiare për individët apo kompanitë përmes kontratave, privatizimit ose dhënies së koncesioneve, duke lejuar që personat fizik apo juridik të afërt me të, të përfitojnë përmes qeverisë,
- prirja e subjekteve ekonomike në evazion të taksave, sidomos në rrethanat kur sistemi i taksave dekurajonë aktivitetin ekonomik,
- pagat e ulëta të zyrtarëve publikë në lidhje me punonjësit e tjerë,
- ryshfetin e politikanëve në funksion të rezultateve pozitive të zgjedhjeve,
- gjyqësori që nuk respekton ligjet, dhe mund të imponojnë kosto për palët që nuk i përkasin nomenklaturës në pushtet,
- pastrimit të parave në bashkëpunim me shtetin, mafias dhe botën e biznesit,
- institucionet joefikase shtetërore,
- mungesa e sundimit të ligjit, dhe
- mbrojtja joefikase ose mungesa e mbrojtjes së pronës private.

Korrupsioni është i lidhur ekskluzivisht me detyrat zyrtare. Ushtrimi efikas dhe ligjor i detyrimeve apo obligimeve zyrtare ka rëndësi të madhe për çdo shoqëri, dhe për këtë

arsye i korruptuar është ai person i cili duke e neglizhuar dhe e keqpërdorur pozitën zyrtare vepron apo kryen punë për përfitime materiale apo të ngjajshme.

4.8 Korrupsioni dhe ryshfeti

Së pari, duhet t'i përgjigjemi pyetjes se çfarë është korrupsioni? "Korrupsioni është një nga konceptet që janë të vështira për të përcaktuar përmbajtjen sepse kuptimi i tij ndryshon në kohë të ndryshme si në kontekstin social dhe politik."³⁰ Zakonisht mendohet se ajo katë bëjë me marrjen e parave për një punë e cila zyrtarisht duhet të kryhet apo dhënia e ryshfetit për shërbime të pa merituar.³¹ Duke folur në lidhje me këtë fenomen anormal për shoqërinë, themi se në masë të madhe ndikon edhe në sigurinë në nivel kombëtar.

Korrupsioni është një kërcënim për marrëdhëniet e shëndetshme ekonomike dhe demokratike, ndikon në zhvillimin ekonomik dhe pjesëmarrjen e barabartë në shpërndarjen e produktit shoqëror. Shkalla e pranisë së saj në një shoqëri është një reflektim i situatës politike, të sigurisë dhe situatës juridike në të cilin shteti ndodhet. Më përgjithësisht, ka një efekt gjeneral degradues në sistemin e sotëm modern demokratik të organizimit shoqëror. Si e tillë, ai është një kërcënim për stabilitetin ndërkombëtar. Kufiri i përhapjes së saj kurrsesi nuk janë kufijtë territorialë të një shteti. Fundi i tij është aty ku ndalet lakmia për pasuri. Puna e korrupsionit lidhet me shkeljen e rregullave ligjore dhe kodeve etike dhe profesionale të pjesëmarrësve, me qëllim që të ketë blerë pasuri të paligjshme ose përfitime të tjera, të drejta, përfitime, etj.

Korrupsioni nuk është vetëm një temë e vjetër, por ajo shihet si problem –kërcënues për shoqërinë, ekonominë, administratën dhe strukturën politike, qysh para një mijë vjetëve. Në vitin 3200 para Krishtit, Hamurabi i Babilonisë, u bë i njohur për atë se urdhëroi

³⁰ Josip Kregar, Fjalor, Korrupsioni, Fakulteti i Drejtësisë në Zagreb. Dokumenti në të cilin prof. Josip Kregar thotë se korrupsioni është mbështetur edhe nga Banka Botërore, Fondi Monetar Ndërkombëtar, Bankën për Zhvillim Ndërkombëtar (IDB), Zagreb, 2001.

³¹ Muhamed Filipovic; Forumi i Universitetit nr. 2. Sarajevë, nëntor 2005, f, 6-7.

guvernatorin provincial për të hetuar akuzat për korrupsion. Si rezultat i hetimeve, miratoi disa vendime të zyrtarëve të korruptuar në formën e dënimeve me vdekje. 3000 vjet më parë, në Indi, mbreti Manu vendosi si rregull konfiskimin e produkteve të korrupsionit. Në papiruset egjiptiane që datojnë gjithashtu nga periudha para Krishtit është shkruar për korrupsionin e arkitektit dhe guvernatorit më të afërt të Faraonit. Në Greqinë e lashtë, korrupsioni ishte një nga pyetjet kryesore të ligjit, veçanërisht në shekullin V dhe VI para Krishtit. Në Romën e lashtë, në shekullin e parë para erës sonë., korrupsioni ka diskredituar tërë sistemi ligjor. Rasti i njohur që daton në atë kohë përfundoi suksesshëm duke e akuzuar Gaius Vêvres guvernator i Sicilisë, e ngritur nga Ciceroni. Gaius Vêvres kontrollonte dhe shfrytëzonte Sicilinë me grabitje, plaçkitje, ryshfet, vrasje, shitjen e pronës publike, etj. Sot kështu veprojnë organizatat kriminale si mafia. Kuptimi klasik i korrupsionit në shkencat politike fillon nga ideja se korrupsioni është degradim i vlerave morale të shoqërisë (Aristoteli, Makiaveli, Monteskie). Korrupsioni gjithashtu mund të konsiderohet një situatë e veçantë në të cilën nëpunësit civil konsideron të shkëmbejnë pozitën e tij në një burim të të ardhurave dhe dëshiron të rrisë përfitim personal. Në shtetin para-modern u konsiderua e arsyeshme që të blejnë zyrat publike (Montesquiu, Bentham), zgjedhin zyrtarë me kriterin e origjinës apo partiak, duke aplikuar "drejtësinë e kadiut" dhe të trajtojnë qytetarët si objekt të qeverisë, dhe jo si bartës të sovranitetit. Në Anglinë viktoriane, Rusinë cariste, Prusia ose vende të tjera të rregulluara, madje edhe në shekullin e 19 mbizotëron një sistem i tillë. Sistemi i administratës profesionale, të lirë nga vullnetarizmi politik, në të cilin përzgjedhja dhe avancimi në karierrë bazhet në aftësitë, ekspertizën dhe paanshmërinë e vepruar në funksionin në të cilin shërbimet publike të veprojnë sipas rregullave objektive dhe të papërcaktuar, nën kontrollin hierarkik dhe ku punohet për pagë të caktuar, nuk toleron shmangien për përfitime personale (korrupsionit). Studiuesit dhe specialistët që merren me korrupsionin kërkojnë ende një përkufizim të përshtatshëm të korrupsionit, me qëllim të përgjigjes më efikase dhe më të plotë të ndikimit të korrupsionit në jetën sociale dhe ekonomike. "Jemi në kërkim të zgjidhjeve për parandalimin efektiv, zgjerimi i veprave penale në të drejtën penale; parashikojnë sanksione civile për kontratat e lidhura në aspektin e korrupsionit, forcimin e çështjeve të përgjegjësisë dhe etikës të nëpunësve publikë dhe autoriteteve publike, duke

këmbëngulur për disiplinë fiskale dhe rregullsinë e transaksioneve financiare. Kjo çështje kërkon kujdes të veçantë për të shmangur prishjen e standardeve të arritura në mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të njeriut, të cilës i kushtohet vëmendje e madhe për shoqërinë moderne pluraliste, demokratike. Termi korrupsion rrjedh nga fjala latine "coorumpere", që do të thotë korrupsion, korrupim, ryshfet. Një person që mirret me korrupsion, që merr ryshfet, ai është i korruptuar. Në publikë, kur bëhet fjalë për korrupsionin, referohet zakonisht si "ryshfet".

4.9 Aspekti i së drejtës penale për korrupsion

Është e ditur se bartësit e krimit të organizuar kanë përdorur gjithmonë frikësimin dhe dhunën brutale (ndaj viktimave, dëshmitarëve, grupet rivale dhe të ngjashme.), por edhe se korrupsioni është arma e tyre më e fortë. Në këtë drejtim, duhet theksuar se shumica e legjislacionit evropian dallon korrupsionin aktiv dhe pasiv. Është e zakonshme për të dalluar korrupsionin dhe krimin spontan, kontraktues, politik, juridik dhe të përgjithshëm.

Korrupsioni spontan përfshinë të gjitha format e korrupimit spontan të zyrtarëve publik ose personave përgjegjës, me qëllim të shmangjes së detyrimeve ligjore dhe të ngjashme, pa egzistuar një plan paraprak. Raste të tilla të korrupsionit janë karakteristike si dhënia ryshfet doganierëve, policisë së trafikut, inspektorëve dhe shërbime të tjera.

Korrupsioni politik ka forma të ndryshme, nga krijimi i të ashtuquajturave fonde të zeza për financimin e partive politike si dhe kalimit të ligjeve të dëmshme ose akteve tjera nënligjore.

Korrupsioni gjyqësor përfshin të gjitha format e sjelljes së paligjshme të anëtarëve të gjyqësorit, e cila do të rezultojë në shkelje të parimit të shtetit të së drejtës, të barazisë para ligjit dhe të ngjashme. Pastaj, korrupsioni i përgjithshëm përfshin të gjitha format e tjera si dhënien ryshfet zyrtarëve apo personave përgjegjës në arsim, shëndetësi, sport, etj.

Qëllimi i miratimit të ligjeve të vecanta të anti-korrupsionit është që të rritet ndërgjegjia politike dhe publike në luftën kundër korrupsionit. Këto ligje të vecanta përkufizojnë sjellje të cilat janë subject i ndalimit të korrupsionit dhe të fushave shoqërore që janë teket të ndjeshme ndaj korrupsionit. Një nga tiparet më të zakonshme të këtij lloji legjislacioni është që kryesisht parashikon: pergjegjësinë dhe detyrimet e personave zyrtarë për të deklaruar të ardhurat dhe pasuritë e tyre; ndalimi i konfliktit të interesave; parandalimi i cdo lloji mundësie korrupsioni në procesin e prokurimit në qeveri; sanksione të vecanta administrative dhe metodat hetimore janë përgjithësisht të njohura nëpërmjet këtyre ligjeve, në disa raste, policia special dhe organe të tjera të anti-korrupsionit ose komisionet parlamentare krijohen me qëllim që të monitorojnë veprimtarinë e organeve të zbatimit të ligjit dhe veprimtarinë gjyqësore si dhe për të propozuar strategji të reja të parandalimit.³²

Elementet juridike apo ligjore të korrupsionit janë:

- aktivitetet e paligjshme apo paligjshmëria e subjekteve,
- fitimi i paligjshme i pronës,
- pasurimi pa bazë ligjore,
- aktiviteti në kundërshtim me normat morale,
- ndikimi negativ në marrëdhëniet ekonomike dhe shkaktimin e përçarjes në sistemin ekonomik,
- ndikime negative të tjera në lidhje me ligjshmërinë e moralit dhe marrjen e paligjshme të pronës,
- realizimi i interesit personal, forcës politike, financiare apo të tjera dhe statusin përkatës në shoqëri,
- humbja e besimit në shoqëri dhe shtet, apo një humbje të besimit në funksionet e qeverisë, dhe
- inkriminimi i formave të caktuara të korrupsionit që janë manifestuar përmes veprave specifike dhe format e korrupsionit që janë jashtë mbrojtjes ligjore.

³² Vesel Latifi, Kriminialistika, Prishtine, 2011, f 273.

4.10 Pastrimi i parave

4.10.1 Definimi i kuptimit të pastrimit të parave

Pastrimi i parave ka ndjekur kushtet konkrete socio-ekonomike dhe është shfaqur në të gjitha vendet e botës, ndërsa për ndërkombëtarizimin e aktiviteteve kriminale, kanë ndikuar arritjet teknike dhe proceset e globalizimit dhe ndërkombëtarizimit të sistemit financiar të tregut. Ajo është në të vërtetë, paraqet legalizim të kapitalit të gjeneruar nga aktiviteti kriminal, i përbërë nga transaksionet financiare të cilat maskojnë origjinën e parave dhe formave të tjera të kapitalit në treg. Pastrimi i parave konsiston në falsifikim të dokumenteve financiare dhe manipulim në sistemin e transaksioneve ndërbankare. Veprimi i kryerjes së veprës penale është të lëshuarit në qarkullim, marrja, dhënia apo konvertimi i parave për të cilat ka dijeni se prejardhjen e kanë nga kryerja e vprimeve kriminale³³. Në vitet e fundit, shprehet në mënyrë të konsiderueshme në evazion fiskal, tregtinë e paligjshme të drogës dhe armëve, në kumar të organizuar, prostitucionit dhe shantazhit, si dhe proceset e privatizimit në vendet ish-socialiste të Evropës Lindore, dhe në kanalet e krimit të organizuar në Perëndim.

Termi Pastrim i parave lindi në Shtetet e Bashkuara, edhe atë që në kohën e ndalimit të shpërndarjes së alkoolit e ashtu-quajtur "Prohibicioni", pra në vitet e njëzeta të shekullit të kaluar. Në atë kohë, organizatat kriminale i u patën qasur prodhimit të paligjshëm dhe kontrabandën e pijeve alkoolike dhe ky aktivitet ka gjeneruar fitime të mëdha.

Pastrimi i parave është proces me të cilin paratë e fituara nga aktiviteti kriminal legalizohen, duke siguruar mundësinë që paratë e paligjshme të përdoren nëpërmjet kanaleve ligjore në kuadër të sistemit të prodhimit, tregtisë, pagesave, etj. Si një fenomen shoqëruar i veprimtarisë kriminale, është i pranishëm në vende anembanë botës, bëhet në mënyra të ndryshme dhe manifestohet në forma të ndryshme.

Sipas raportit të Komisionit Presidencial, pastrimi i parave është proces që fsheh ekzistencën, origjinën e paligjshme ose nevojën e paligjshme të të ardhurave, vetëm për t'u paraqitur në mënyrë që të duket legjitime. Pastrimi i parave i referohet asj që për këtë arsye aktivitetet e kriminelëve të cilët kërkojnë për të "pastruar" paratë e fituara nëpërmjet aktiviteteve kriminale ("para të pista"), në mënyrë që të humbasin gjurmët e

³³ Ismail Zejneli, E drejta penale (pjesa e posacme), Tetove, 2007, f 120.

originës së tyre. Kësaj i ikin autorë të shumtë nga bota e krimit, nga shitësit e vegjël të drogës në sindikatat e mëdha kriminale që shumë aktivitete të paligjshme të marrin shuma të mëdha parash".

Në literaturën e huaj janë të pranishme përkufizime të gjera dhe të ngushta të kuptimit të pastrimit të parave. Sipas një përkufizimi më të gjerë, pastrimi i parave është procesi me të cilin të ardhurat për të cilën ekziston dyshim i arsyeshëm se ato janë të fituara nëpërmjet veprimtarisë kriminale, transfereve, ndërrimeve, transformimeve, shkëmbimeve ose modifikimeve me mjetet ligjore, me qëllim fshehjen ose maskimin e natyrës së vërtetë. Sipas kuptimit të ngushtë, pastrimi i parave nënkupton çdo veprim apo përpjekje për të fshehur ose mbuluar origjinën e paligjshëm të fondeve, në mënyrë që ajo të duket se vijnë nga burime ligjore.³⁴ Karakteristikat thelbësore të pastrimit të parave, si një aktivitet të krimit të organizuar janë në dispozicion të parave "të pista", është i kushtëzuar me aktivitetin e mëparshëm kriminal; Është një proces i cili fsheh ekzistencën, natyrën dhe origjinën e fondeve të fituara në mënyrë të paligjshme; Procesi i pastrimit të parave përfshin futjen e parave të paligjshme transformimin, bartjen, shkëmbimin, fshehjen e origjinës dhe qëllimit, përzierjen me mjetet juridike ose në mënyrë tjetër në transaksionet ligjore financiare; pastrimi i parave, përveç pasurisë së fituar në mënyrë të pavarur, fsheh dhe aktivitetet kriminale të individëve dhe organizatave kriminale, e qëllimi përfundimtar i pastrimit të parave është që i lirshëm të përdorë të ardhurat nga aktivitetet kriminale dhe për të shmangur dënimet për vepra penale.

4.10.2 Pastrimi i parave në aktet juridike ndërkombëtare

Pastrimi i parave është një problem serioz ndërkombëtar. Për shkak të natyrës së saj ndërkombëtare "pastrimi i parave" u bë e qartë se për parandalimin e së njejtës është i domosdoshëm bashkëpunimi ndërkombëtar në mes të qeverive, bankave dhe institucioneve të tjera financiare, policisë dhe prokurorisë. Prandaj, në gjysmën e dytë

³⁴ Milo Boskovic, Leksiku kriminologjik, Universiteti i Novi Sadit, 1999, f 264.

të viteve tetëdhjeta janë miratuar një numër të instrumenteve ndërkombëtare (kryesisht Konventa) që kanë inkurajuar vendet që të kriminalizojnë pastrimin e parave dhe ofron mjetet juridike për konfiskimin e pasurisë që rrjedhin nga aktivitete kriminale.

Duke pasur parasysh se grupet e krimit të organizuar me shpejtësi lëvizin në drejtim të ndërkombëtarizimit të aktiviteteve të tyre, shteti duhet të përgatisë zgjidhje të përshtatshme në legjislacionin kombëtar dhe të bashkëpunojnë me njëri-tjetrin në mënyrë që të dekurajojnë aktivitetet e tyre. Kombet e Bashkuara në Vjenë në vitin 1988 miratuan një konventë kundër trafikut të paligjshëm të drogave narkotike dhe substancave psikotrope (e quajtur Konventa e Vjenës), e cila parashikoi masat për të luftuar trafikimin e paligjshëm të drogës, por edhe detyrimin e shteteve për kodet e tyre penale që të fusin si vepër penale pastrimin e parave. Konventa parashikon konfiskimin e sendeve që rrjedhin nga tregtia e paligjshme e drogave dhe çfarë është e rëndësishme, ajo përjashton mundësinë e tyre duke u thirrur në sekretin bankar në rastet e identifikimit, sekuestrimin dhe konfiskimin e fitimeve të fituara nga veprat penale të trafikimit të paligjshëm të drogës dhe substancave psikotrope. Gjithashtu, Konventa përmban dispozita të detyrueshme në lidhje me ndryshimet që shtetet duhet ti inkorporojnë në ligjet penale kombëtare, me qëllim lehtësimin e bashkëpunimit ndërkombëtar gjatë procedurës, sidomos gjatë konfiskimit të fitimit të fituara në trafikun e drogës.

Në lidhje me këtë çështje është e rëndësishme dhe Konventa e Këshillit të Evropës e miratuar në Strasburg në vitin 1999 (e njohur si Konventa Evropiane mbi Pastrimin e Parave) për pastrimin, kërkimin, kapjen dhe konfiskimin e produkteve të krimit. Konventa e thekson se secila palë të miratojë masa legjislative dhe të tjera të nevojshme, që krimet të tilla të inkorporohen në legjislacionin e tyre sic janë veprat të cilat kryhen me paramendim:

- konvertimin ose transferimin e pasurisë, duke ditur se kjo pasuri është fituar duke maskuar origjinën e paligjshme të pasurisë apo ndihma e çdo personi të

përfshirë në kryerjen e veprës penale për t'iu shmangur pasojave ligjore të veprimeve të tyre,

- fshehja e natyrës së vërtetë, burimit, vendndodhjes dhe ekzistencën e të drejtave apo pronësisë mbi pasurinë, për të cilën dihet se si kjo pasuri është fituar,
- marrja, posedimi apo përdorimi i pasurisë, duke e ditur që në momentin e marrjes së fitimeve përbërjen e tyre të paligjshme, dhe
- pjesëmarrja në ekzekutim, inkurajimi apo komploti për zbatim, tentativat për të kryer, përkrahjen, lehtësimin dhe këshillat për kryerjen e ndonjë vepre penale.

Kështu pra, kjo Konventë parashikon detyrimin e futjes të një vepre penale të pastrimit të parave në kodet penale kombëtare, por në këtë kuptim shumë më të gjërë se Konventa e Vjenës, e cila pastrimin e parave e lidh me tregtinë e paligjshme të drogës dhe substancave psikotropike. Problemi i pastrimit të parave nuk e ka anashkaluar as Bashkimin Evropian, e cila është arsyeja pse Këshilli i Bashkimit Europian miratoi Udhëzimet (direktivat) për të parandaluar përdorimin e sistemit financiar për qëllime të pastrimit të parave, e cila është obligim i shteteve anëtare që të përfshijë në kodet e tyre penale futjen e veprës penale të pastrimit të parave. Asambleja e Përgjithshme miratoi Konventën kundër Krimit të Organizuar në vitin 2000, fusha e aplikimit të të cilit ka të bëjë me pastrimin e parave. Konventa kërkon që shtetet në ligjet e tyre kombëtare të përshkruajnë katër veprat e mëposhtme:

- pjesëmarrja në një grup që merret me krimin e organizuar,
- pastrimi i parave
- korrupsioni, dhe
- pengimi i drejtësisë.

4.10.3 Karakteristikat bashkëkohore të pastrimit të parave

Pastrimi bashkëkohor i parave karakterizohet nga:

- a) përmirësimi i vazhdueshëm i mënyrave të pastrimit të parave me anë të aplikimit të teknikave dhe metodave të sofistikuara;
- b) investimi më i madh i të ardhurave nga narkotikët, terrorizmi dhe veprimet tjera të paligjshme në bizneset e ligjshme në mënyrë që të rrisë sasinë e mjeteve themelore dhe rrjedhën e maskimit në të cilin i zhvendosë paratë përkatëse;
- c) ndërkombëtarizimin e mëtejshëm të rrjetit të Pastrimi i parave që janë të lidhur gjithnjë e më shumë vende dhe qendra financiare;
- d) përzierjen e qëllimshme të mjeteve të ligjshme dhe të paligjshme me qëllim për të penguar hyrjen në gjurmët e parave para rishikimit nga autoritetet zyrtare të hetimit, atëherë rritja e aktivitetit të pastrimit të parave nga shitësit aksioneve që merren me mjete të paligjshme pas tre kalimeve përmes rrjedhës financiare të fondeve më nuk ka të bëjë me aktivitetin e parë të paligjshëm.

4.10.4 Procesi i pastrimit të parave

Mendohej se koncepti i parave të pista është i lidhur kryesisht me prodhimin dhe tregtimin e drogës, megjithatë, pas një periudhe të shkurtër kohore u bë e qartë se pastrimi i parave nuk ka të bëjë vetëm për trafikun e drogës, por edhe me të gjitha llojet e të ardhurave nga krimi. Kur flasim për mënyrën e pastrimit të parave, atëherë duket se fondet lëvizin nëpër tre kanale kryesore:

- Një pjesë relativisht e vogël e fondeve të paligjshme rinvestohen në veprimtari të paligjshme për të ruajtur dhe rritur biznesin;
- Shumica e saj është investuar në sektorë që kanë të ashtuquajturat diga që rrjedhin për të hyrë në shkallën e lartë të fitimit (të tilla si ndërtimi, bujqësia, tregtia me pakicë, sektori terciar);

- Shumica e fondeve eksportohen kryesisht jashtë vendit. Autorët e krimit ekonomik punësojnë ekspertë në fushën e ekonomisë dhe financave, të cilat janë bazuar vetëm në përdorimin e rregullave të diversitetit, si dhe rregulloret financiare dhe bankare në mbarë botën.

Shpesh, fazat individuale nuk mund të veçohen. Për shembull, mund të përdoret modeli i ardhshëm tipik për pastrimin e parave: Paratë e mbledhura nga shitja e drogës në SHBA, kontrabandhen nëpërmjet kufirit në Kanada, ku në zyrat e shumta të këmbimit zëvendësohen me prerje më të mëdha që të reduktojnë peshën dhe vëllimin. Korrierët të organizuar udhëtojnë me avion dhe i dërgojnë në Londër, ku kryhet pagesa për institucion financiar në Jersey. Hetimi ka konstatuar se pagesat në Mbretërinë e Bashkuar janë bërë në 14 llogari në Jersey, që kishin shkuar në emrat e drejtuesve lokalë. Pasi që fondeve i është fshehur prejardhja kthehen në Shtetet e Bashkuara ose nëpërmjet huave të cilat janë dhënë për kompanitë që janë në pronësi të klientit ose në tërësi veprimi është përdorur për institucionin financiar në Jersey për depozitimin dhe më pas kryhet një transferim drejtpërdrejtë në Shtetet e Bashkuara.

Disa faza të pastrimit të parave mund të jenë të njëkohshme ose, më shpesh, mund të përputhen. Si do të jenë fazat individuale dhe cilat metoda do të shtynë për të përdorur varet nga mekanizmat në dispozicion për larje dhe zbatimin e krimit të organizuar dhe urdhërimin e punës. Në çdo rast, pastrimi i parave përfshin shumë teknika të ndryshme e që janë zakonisht komplekse, të zgjuara dhe sekrete. I përbashkët për ta është se ata duhet të fshehin origjinën e vërtetë dhe pronësinë e parave, dhe se urdhëruesit duan të mbajnë kontrollin e procesit të në vetvete dhe, nëse është e nevojshme e realizojnë ndryshimin. Natyrisht, më së shumti në luftën kundër pastrimit të parave mund të bëhet në fazën e depozitimit, e sidomos pas shitjes së drogës në rrugë, shitësve u mbeten asete të cilat janë të mëdha për nga vlera dhe sasia (dhe shpesh më e lartë se vlera e drogës në vetvete). Kështu që kriminelët duhet japin zgjidhje për parat e gatshme, këtu hyjnë në punë institucionet veçanërisht të rrezikuara që pranojnë depozita në të holla. Bashkimi Evropian ka miratuar rregullat strikte duke kërkuar identifikimin e klientëve, kur bëjnë hapjen e një llogarie dhe depozitë, patjetër të marrin të dhënat e duhura të

depozitave dhe të informojë autoritetet kompetente për transaksionet e dyshimta financiare. Në SHBA, ekziston një detyrim ligjor që bankat duhet të njoftojë autoritetet kompetente të pagesave me para të gatshme në llogari me vlerë më të madhe se \$ 10,000. Legjislacioni i ngjashëm ekziston edhe në Australi, por për momentin nuk ekziston në Evropë. Megjithatë, pothuajse të gjitha vendet evropiane kanë ndryshuar tashmë ose janë duke e ndryshuar legjislacionin e tyre në mënyrë që në rastet e dyshuara nuk e respektojnë dispozitën e sekretit bankar, dhe autoritetet duhet të jenë të informuar për transaksionet financiare, të cilat në mënyrë të arsyeshme mund të dyshohen të mos jenë në përputhje me ligjin.

Një nga rastet më të suksesshme të parandalimit të pastrimit të parave është aksioni i iniciuar ndaj Bankës së Kredisë dhe Tregtisë ndërkombëtare (BCCI), e cila është kryesisht aktive në Britani të Madhe dhe SHBA dhe për të cilën disa qeveritarë amerikanë kanë kryer një shperlarje me rreth 32 milionë \$. U arrestuan një numër i konsiderueshëm zyrtarëve, duke përfshirë nëntë drejtorë të bankës. Banka për shkak të aktivitetit të paligjshëm është dënuar të paguajë një gjobë prej 15.3 mln \$, dhe shumë shpejt u pushuan plotësisht operacionet e saj, duke lënë 530.000 depozituesit në mbarë botën, pa 12.4 miliard \$ e tyre. Pastruesit e parave shpesh i shërbejnë edhe bizneseve të vogla me anë të së cilës llogaritë bankare të kalojnë fitime të madhe. Gjithashtu i njohur është rasti në Kanada ku është kryer një shumë e madhe e pastrimit të parave nëpërmjet llogarive të dy bizneseve të vogla, dhe për shkak të realizimeve të larta joreale të tyre, banka njoftoi shërbimin kompetent i cili shumë shpejt ka zbuluar përfshirjen e krimit të organizuar.

4.10.5 Treguesit e transaksioneve të dyshimta

- Klienti nuk dëshiron që të marrë dërgesën në adresën e shtëpisë;
- Me sa duket klienti ka llogari në disa institucione financiare në një zonë pa ndonjë arsye të dukshme;
- Klienti vazhdimisht përdor një adresë, por shpesh ndryshon emrat e personave juridikë dhe fizikë që banojnë në atë adresë;

- Klienti shpeshherë pranon transaksionet monetare të cilat janë vetëm nën shumën që është e nevojshme identifikimi ose regjistrimi;
- Klienti pranon një transaksion në një shumë që është e pazakontë në krahasim me shumën e transaksioneve të mëparshme;
- Transferimi i sasive të mëdha, apo transfertat të shpeshta, në ose nga vendet që janë të njohur për prodhimin e drogave të paligjshme;
- Klienti është shumë nervoz pa ndonjë arsye;
- Klienti është i shoqëruar apo mbikëqyret ose monitorohet;
- Shlyerja e papritur e borxhit me pagesa të parregullta pa shpjegime bindëse;
- Klienti përpiqet për të shmangur përpjekjet me detyrë për të vendosur kontakt personal;
- Klienti pranon transaksione të shumfishta në të njëjtën ditë në qoftë se ajo nuk është standarde për këtë klient të veçantë;
- Klienti dhe palët tjera në transaksion nuk kanë lidhje të dukshme me Bosnjë dhe Hercegovinë;
- Transaksionet kalojnë disa kufij ndërkombëtarë;
- Transaksioni përfshin një vend ku mund të mbizotërojë prodhimin ose eksportin e drogave të paligjshme;
- Transaksioni përfshin një vend ose territor ku nuk ka gjyqësi efektive për parandalimin dhe zbulimin e pastrimit të parave dhe luftën kundër terrorizmit;
- Transaksioni përfshin një vend të njohur për fshehtësi të lartë të bankave dhe të drejtave ekonomike, përveç në rastin e vendeve që i kanë pranuar standardet ndërkombëtare për parandalimin e pastrimit të parave;
- Transaksioni përfshin një vend që është i njohur apo për të dyshohet të jetë me ndihmë të aktiviteteve të pastrimit të parave apo të mbështesin terrorizmin.

Kapitulli V

5 Trafikimi i qenieve njerëzore

5.1 Koncepti dhe karakteristikat e përgjithshme

Trafikimi i qenieve njerëzore është një term i ri që i referohet fenomenit që ka një histori të gjatë, i njohur si tregtia e skllëvërve të bardhë. Ai është një aktivitet fitimprurës i krimin të organizuar, i cili siguron një fitim të madh.

"Trafikimi i personave" nënkupton rekrutimin, transportimin, transferimin, strehimin ose pranimin e personave, me anë të kërcënimit për përdorimin e forcës ose formave të tjera të shtrëngimit, të rrëmbimit, mashtrimit, mashtrimit, abuzimit të pushtetit ose Të një pozicioni të ndjeshmërisë ose të dhënies ose marrjes së pagesave ose përfitimeve për të arritur pëlqimin e një personi që ka kontroll mbi një person tjetër, me qëllim të shfrytëzimit. Shfrytëzimi duhet të përfshijë, minimalisht, shfrytëzimin e prostitucionit të tjerëve ose forma të tjera të shfrytëzimit seksual, punës së detyruar ose shërbimeve, skllavërisë ose praktikave të ngjashme me skllavërinë, skllavërinë ose heqjen e organeve.³⁵ Kur flitet për trafikimin e njerëzve rrespektivisht qenieve njerëzore, në çdo rast bëhet fjalë për gratë, fëmijët dhe foshnjat, si dhe mbi tregtinë me organe njerëzore. Megjithatë, në një kuptim më të gjerë përfshihen edhe meshkujt, të cilët mund të jenë pjesëmarrës në migrim, por edhe objekt i kontrabandës, dmth. transferimin përtej kufirit me pëlqimin e tyre, por për një pagesë me marreveshje. Kështu, behet fjalë për shërbime nga njëra anë dhe pagesa e shërbimeve të njëjta nga ana tjetër, dmth. Personat që kalojnë kufirin do të bëhet emigrantë të paligjshëm, si dhe kryerjen e shërbimeve tregtare (ilegale), përfundimisht është një formë e tregtisë. Trafikantët marrin punën e tyre shumë seriozisht dhe në mënyrë profesionale, dhe shpesh përdorin dhunën ekstreme për të ruajtur rendin. Gratë e marra në këtë mënyrë trajtohen si mall, apo artikull, shumë më tepër se ajo që është bërë në tregtinë tradicionale të skllëvërve.

Rrjetet e grupeve kriminale rekrutojnë dhe transportojnë vajza nga një vend, ua shesin bordeleve lokale dhe qarqeve të prostitucionit në një shtet tjetër, në mënyrë që viktimat

³⁵ IOM, Penalty and legal regulation and analysis of cases of trafficking in human beings and migrants from Macedonia, Serbia, Albania, Montenegro and BH, Skopje, 2007, p 94.

të mund tu shiten shtëpive të ndryshme publike apo bandave në qytete ose vende të ndryshme, apo të mbeten brenda një rrethi dhe të zhvendoset në një treg të ri.

Ndarja e pabarabartë e pasurisë cdoherë ka qenë njëri nga faktorët kryesorë për trafikimin e femrave për qëllime të eksploatimit seksual dhe shëndrrimin e tyre në një gjendje që mund të përshkruhet si skllavëri. Varfëria është një faktor nxitës, perspektiva për një jetë sa më të mirë është faktori kryesor joshës për femrat të cilat shpërngulen. Si pasojë e kësaj, në dekadën e fundit, trafikimi i qenieve njerëzore, posaçërisht i femrave është bërë problemi kryesor global.³⁶

Në këtë drejtim, duhet veçanërisht theksuar Protokollin për Parandalimin, Shtypjen dhe Ndëshkimin e Trafikimit të Personave, veçanërisht Grave dhe Fëmijëve, që plotëson Konventën e Kombeve të Bashkuara kundër Krimin të Organizuar, dhe që përcakton konceptin e trafikimit të qenieve njerëzore. Sipas këtij Protokollin, trafikimi i personave nënkupton rekrutimin, rrëmbimin, transferimin, strehimin ose pranimin e personave të rrezikuar duke përdorur forcë apo forma të tjera të shtrëngimit, rrëmbimit, mashtrimit, abuzimit të pushtetit, të pozitës, të dhënies apo marrjes së pagesave ose përfitimeve për të arritur pëlqimin e një personi që ka kontroll mbi një person tjetër, me qëllim të shfrytëzimit. Në veprat penale të trafikimit me njerëz shfaqen dy lloje të akterëve: viktimat dhe trafikantët, dmth. tregtarët dhe viktimat e trafikut me njerëz; të trafikuarit, i shfrytëzuarit, pavarësisht gjinisë, shtetësisë ose besimit. Çdo person mund të jetë një viktimë e trafikimit të qenieve njerëzore. Megjithatë, veçanërisht gratë dhe fëmijët janë më të rrezikuarit. Kur është fjala për femrat, ata vijnë nga rajonet dhe vendet e varfra, shpesh nga familje të thyera dhe martesat të shkatërruara. Mendojnë për një të ardhme më të mirë, pritjet të punojnë si kameriere, parukeri, valltare, modele, etj. Kur ato të arrijnë në destinacionin e tyre trafikantët ja marrin pasaportat e tyre dhe i nënshtrohen mundimit brutal seksual nga agjentët e tyre apo persona të tjerë. Dhe kështu vazhdojnë metodat e keqtrajtimit dhe abuzimit derisa të pranojnë prostitucionin si profesion.

Trafikimi i fëmijëve ka të bëjë me prostitucionin e fëmijëve, si dhe angazhimin e tyre në lloje të caktuara të veprimtarisë kriminale që sjellin fitime të konsiderueshme të paligjshme. Një nga arsyet për rritjen e trafikimit të fëmijëve me qëllim për shfrytëzimin

³⁶ Bistra Netkova & Ismail Zejneli, Trafikimi me njerëz (aspektet juridike), Tetovë, 2007, f. 153.

seksual dhe të ashtuquajturit turizmit seksual me rrethanë rënduese se shfrytëzimi seksual i fëmijëve shoqërohet shpesh me përdorimin e drogës, si një mënyrë të lehtë të paraqesë dhe për të kapërcyer fazën fillestare të këtij aktiviteti kriminal. Organizimi, ndërmjetësimi ose pjesëmarrja e drejtpërdrejtë në shitjet e paligjshme të foshnjeve të çifteve të martuara pa fëmijë, gjithashtu është veprimtari e krimit të organizuar transnacional e që siguron një fitim të konsiderueshëm. Ky aktivitet është karakterizuar kryesisht nga dy mënyrat e ekzekutimit:

- së pari, kur prindërit bien dakord për të shitur fëmijën e tyre me kompensim të duhur financiar, për arsye se kanë një numër të madh të fëmijëve dhe mungesës së mjeteve të jetesës, dhe
- e dyta, shumë më e vështirë dhe e rrezikshme, kur foshnja vidhet, deklarohet si i vdekur dhe pastaj u shitet palëve të interesuara.

Nuk janë të rralla rastet që gratë të cilat janë para lindjes, shkojnë jashtë vendit për të lindur atje dhe për të shitur të porsalindurin. Gjithë industrinë e ndërmjetësorë organizatat kriminale të krimit të organizuar që organizojnë trafikimin me pëlqimin e prindërve, ose vetëm nga nëna dhe me këtë rast paguajnë çmimin e dakorduar, me qëllim që për shitjen e mëtejshme për të interesuarit të bëjnë fitime të konsiderueshme.

Më në fund, në kuadër të trafikut të paligjshëm të qenieve njerëzore, në kohët e fundit gjithnjë e më shumë shquhet edhe fenomeni i trafikimit të paligjshëm i organeve njerëzore për transplantim të tyre. Të pasurit nuk zgjedhin mjete për të marrë organin e nevojshëm, i cili do t'ia zgjasë dhe i lejon një jetë më të lehtë. Tregtia e tillë është duke u zhvilluar në vendet ku zhvillohen spitalet private dhe ku kontrolli i shtetit është shumë e vogël. Nuk ka dyshim se ky aktivitet kriminal u regjistrua në botë dhe se krimi transnacional do të kërkojë zgjerimin e përhapjes së tij dhe të përfshijë sa më shumë vende.³⁷

³⁷ Milo Boshković: Krimi i organizuar transnacional, Akademia e Policisë, Beograd, 2003, f 152-153

5.2 Marrëdhënia ose lidhja e trafikimit me njerëz me krimin e organizuar

Raporti ndërmjet trafikut me njerëz dhe kimit të organizuar është se rreziku shoqëror i këtij fenomeni është se ai e bën shumë të lartë "figurën e errët" të kimit, si në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar. Autorët e këtyre veprave janë të lidhur dhe të organizuar me grupe të formave të tjera të kimit të organizuar të cilat veprojnë në një fushë ndërkombëtare (narkodeliktet, kontrabanda e automjeteve, armëve, pastrimin e parave_ etj), si dhe përballja me patologjitë sociale (prostitucioni, pedofilia, etj.) Pra ky fenomen ka të gjitha karakteristikat që kanë edhe format e tjera të kimit të organizuar me të cilën përputhet shumë mirë. Gjithashtu, karakteristikë e rëndësishme e këtyre krimeve është se ata kanë karakter ndërkombëtar. Edhe pse ky krim është shkallëzuar më shumë në nivel ndërkombëtar, shtetet individuale iu qasne problemit në mënyra të ndryshme, reciproke dhe kontradiktore e sipas problemeve edhe motivet e tyre mund të jenë shumë të ndryshme. Nuk janë në pyetje vetëm zgjidhjet e ndryshme ligjore, por edhe interesat individuale të cilat shpesh janë të drejtuara ose inkurajojnë krimin e organizuar.

5.3 Reketi

5.3.1 Koncepti dhe karakteristikat

Reketi është aktivitet i kimit të organizuar që bie në fushëveprimin e krimeve të dhunshme, sepse ai ua mundëson arritjen e qëllimit një organizate kriminale me përdorim të forcës apo kanosjes serioze. Ky aktivitet konsiston në faktin se organizatat kriminale duke ofruar "shërbimet e mbrojtjes" për një person të caktuar dhe përcakton një shumë të parave që duhet të paguar për shërbimet e supozuara të kryera, të cilat janë shoqëruar me kërcënim të rënda dhe nganjëherë me dhunë në qoftë se një person i tillë refuzon ose planifikon të refuzojë të shërbimet e ofruara të organizatës kriminale. Kur refuzohet një mbrojtje e tillë, organizata kriminale fillon realizimin e kërcënimeve të tyre me përdorimin e forcës dhe metodave tjera brutale. Metodatat janë shumë ekstreme duke filluar nga dëmtimi deri në shkatërrimin e pronës, forma të ndryshme të

ngacmimit dhe sulmit, plagosja e madje edhe vrasjen e atij personi ose anëtarit të familjes.

Reketi mund të konsiderohet si "lloji i përgjithshëm" dhe (dhe kur konsiderohet karriera kriminale e një individi "kriminelët e organizuar") aktiviteti fillestar i këtij lloji të krimit. Kjo do të thotë se "praktika sistematike shfytëzimit me frikë, e cila në përgjithësi kanoset me sulm ndaj personalitetit ose shkatërrimin e pronës" .

Për shkak të këtyre tipareve, shumë autorë përmendin si një tipar thelbësor të këtij krimit të organizuar elementin "rrëmbyes" ose "grabitës", element që shprehet më mirë pikërisht te raketi. Përveç kësaj, ai është i kapshëm edhe për fillestarët për shkak se nuk nevojitet ekzistimi i mjeteve të veçanta të ekzekutimit as trajnime të veçanta. Për këtë arsye, shumë nga "bosët" e famshëm të nentokës kriminale kanë filluar si reketist në mesin e tyre, me një revole dhe të armatosur me guxim. Zakonisht forma të tilla të reketit akuzohen për zhvatje te pronarët e bizneseve dhe shantazhit ndaj punonjësve.³⁸ Në rastin e parë "mbrojtja për para", u imponohet biznesmenëve për të garantuar "siguri" nga "rrezikut që puntoria ose objekti të mund të digjen dhe ekspozohen edhe kokat e thyera. Oferta nuk mund të refuzohet për shkak se biznesi, ose pronari i saj duhet patjetër ta bëjë atë lloj "sigurimi. Një formë tjetër e kësaj forme ka të bëjë me rastet kur reketi infiltrohet në biznese të ligjshme. Këtu para së gjithash ne po flasim për reketimin në fushën e punësimit. Bëhet fjalë për një ndikim të veçantë në biznese të ligjshme me të cilën nëntoka e krimit "infiltrohet, arrijnë dominimin dhe përdorimin e sindikatave të punëtorëve për qëllimet e tyre, duke përdorur mjete të paligjshme, të dhunshme dhe mashtruese".

Format tradicionale të reketizmit në fushën e punësimit të cilat janë ende aktuale përfshijnë:

- lidhja e kontratave të dashurisë me punëdhënësit,
- grabitja e fondeve për mbështetje të punëtorëve,
- shtypja e "sigurisë kundër grevës" nga punëdhënësit.

³⁸ Alex Thio, *Sjellje Devijante (Deviant Behavior)*, New York, 1988, f 406.

Kontratat e dashurisë janë rezultat i infiltrimit të fortë të sindikatave që u lejon atyre për të kontrolluar ato dhe për të hyrë në bashkëpunim me administratën në bazë të të cilit punëdhënësit lirisht mund të shkelin dispozitat e marrëveshjes kolektive. Duke paguar një sasi të caktuar të "njerëzve të rëndësishëm" nga të nëntoka kriminale e të cilët me ta të hyjnë në këto kontrata, punëdhënësit mund të fitojnë aftësinë për të punësuar një fuqi punëtore që nuk është e sindikatës, merr garanci se punonjësit e tyre nuk do të jenë anëtarë të një sindikate të padëshirueshme ose mund të zgjedhin negociatorë të cilët në emër të punësuarit me ta të negociojë.

5.3.2 Reketi dhe legjislacioni në Kosovë

Në të drejtën tonë pozitive, reketi nuk është përpiluar si një vepër specifike penale. Megjithatë, elementet e raketit janë të përfshira në një numër krimesh të tjera nga krimi klasik, të tilla si:

- lëndime të rënda trupore - Neni 189 i Kodit Penal të Republikës së Kosovës
- lëndime të lehta trupore - Neni 188 i Kodit Penal RKS
- dhuna - Neni 195 RKS
- privimi i kundërligjshëm nga liria - Neni 196 i Kodit Penal RKS
- rrëmbimi - Neni 249 i Kodit Penal të RKS dhe të tjerë

5.4 Aktivitete të tjera të krimit të organizuar

Përveç këtyre aktiviteteve, që konsiderohen më të përhapura dhe më të rëndësishme, krimi i organizuar është i angazhuar në një sërë aktivitete të tjera anti-ligjore. Në këtë kuptim, aktivitetet e tjera të krimit të organizuar janë:

- fajdja
- deponimi i materialeve të rrezikshme
- falimentimi i rrejshëm
- mashtrimet me sigurimet

- krimi kompjuterik
- pirateria detare
- tregtia e bimëve dhe kafshëve të rralla
- tregtia e armëve
- krimi mjedisor
- vjedhje e pronës intelektuale dhe të mirave artistike dhe kulturore
- vjedhja dhe kontrabanda e automjeteve
- organizimi i kumarit , etj.

5.5 Bashkëpunimi ndërkombëtar në luftën kundër krimit të organizuar

Organizatave ndërkombëtare, veçanërisht ato më me ndikim, të tilla si OKB-ja dhe BE-ja janë bërë adresa kryesore për çdo formë të bashkëpunimit shumëpalësh, siç ndodh edhe në fushën e krimit të organizuar. Prandaj konferencat dhe mbledhjet e organizatave të lartpërmendura ndërkombëtare, si dhe direktivat dhe vendimet në lidhje me krimin e organizuar janë adresat kryesore që duhet të konsultohen gjatë këtij studimi e që përfshin, avantazhet, disavantazhet, dhe suksesin apo dështimin e bashkëpunimit dhe hapat që kanë dalë prej saj, dhe të cilët janë ndërmarrë për të luftuar krimin e organizuar.

OKB-ja në vitin 2000 në Palermo miratoi Konventën kundër Krimit të Organizuar, e cila vuri themelet e bashkëpunimit ndërkombëtar në Kombet e Bashkuara në këtë fushë. Drejtoria e OKB-së për Luftën Kundër Krimit të Organizuar (Drejtoria e Kombeve të Bashkuara kundër Krimit të Organizuar, në tekstin e mëtejshëm UNODC), 10 vjet më vonë, u takuan përsëri në Vjenë për të vlerësuar rezultatet e miratimit të Konventës dhe rezultatet e arritura për 10 vitet e fundit. Është vlerësuar se krimi i organizuar është një kërcënim serioz për sigurinë në botë i cili është bërë një fenomen global, dhe për të parandaluar përhapjen e mëtejshme të këtij fenomeni duhet të jetë prioritet për të gjithë BE-në është edhe adresa të rëndësishme që duhet të konsultohet kur është në pyetje bashkëpunimi ndërkombëtar në luftën kundër krimit të organizuar. Një nga aktivitetet

kryesore të BE-së në përmbushjen e kësaj detyre shumë të rëndësishme ishte krijimi i Policisë Europiane (EUROPOL-i), e cila është themeluar më 6.4.2009.

Europoli është themeluar me vendim të Këshillit të BE-së, e cila është përcaktuar si një organizatë e krijuar për të forcuar bashkëpunimin mes vendeve anëtare në luftën kundër terrorizmit dhe krimit të organizuar. I njëjti vendim përcakton detyrat kryesore të Europol-it, si më poshtë:

- mbledhja, përpunimi, analiza dhe shkëmbimi i informacioneve;
- informimi i shteteve anëtare për ndonjë lidhje në mes veprave penale përkatëse
- ndihma e shteteve anëtare në hetime dhe dhënien e ndihmes të inteligjencës dhe mbështetjen financiare
- thirrja shteteve anëtare për të filluar, realizuar dhe koordinuar hetimet në rastet e lidhura me terrorizmin dhe krimin e organizuar dhe nëse është e nevojshme, të formojnë ekipe të përbashkëta hetuese
- përpilimi i raporteve

Duke studiuar dhe analizuar detyrat e kryera nga Europoli mund të shihet se është një kornizë e mirë për bashkëpunim në luftën kundër krimit të organizuar në nivel të Evropës dhe Bashkimit Evropian. Gjëja më e rëndësishme është se lufta kundër krimit të organizuar është përshkruar si standard për të gjithë ata që janë anëtarë, ose dëshiron të anëtarësohet në BE, dhe se me anë të Europolit, sigurohen metoda të standardizuara dhe forma të luftës. Kjo është e veçantë dhe i jep një qasje uniforme dhe është absolutisht thelbësorë në luftën kundër një fenomeni që është vlerësuar tashmë si kërcënim global për sigurinë.

Një nga anët por që nuk është më pak e rëndësishme e Europol-it është ajo për të vlerësuar perqindjen e rrezikut ndaj krimit të organizuar në nivel të BE-së (Organized crime Threat Assessment; më shumë në tekstin OCTA). Ky vlerësim paraqet një analizë sistematike të kërcënimeve të ndryshme të skaduara nga krimi i organizuar, dhe ka për qëllim për ekspertë në punën për caktimin e prioriteteve të kërcënimeve dhe luftën

kundër tyre. Në takimin fundit të OCTA-i, të mbajtur në vitin 2011, janë të regjistruar me hollësi të gjitha llojet e krimit të organizuar që kërcënon sigurinë e vendeve anëtare të BE-së, dhe më pas, në pjesën me titull Konsideratat Strategjike, shkurtimisht elaboron luftën kundër tyre dhe listën e propozuar të prioriteteve.

5.6 Luftimi i krimit të organizuar

Zbatimi efektiv i ligjit është një pjesë përbërëse e procesit të demokratizimit dhe mbrojtjes së të drejtave dhe lirive të qytetarëve. Parandalimi dhe zbulimi i korrupsionit dhe krimit të organizuar janë arritur jo vetëm me zbulimin, dënimin dhe ndëshkimin e autorëve të këtyre krimeve, edhe pse ajo është një nga elementet kryesore jo vetëm në luftimin e krimit të organizuar, por edhe stabilizimi i sistemit ligjor në përgjithësi. Para së gjithash, duhet marrë masa për futjen e standardeve evropiane për të luftuar krimin e organizuar në një mënyrë që do të:

- themelohen institucione dhe miratohen ligje, sipas standardeve evropiane që puna e policisë të mbështes sistemin përkatës gjyqësor;
- implementohet strategjia kundër korrupsionit (bashkëpunimi me publikun dhe zbatimin e ligjit kundër korrupsionit);
- forcimi i kapaciteteve të hetimit financiar, kontrollin e "pastrimit të parave" dhe sekuestrimin dhe konfiskimin e të ardhurave nga krimi;
- të sigurohet që autoritetet e administratës publike kanë mjete praktike dhe teknike për luftën kundër secilit kriminel dhe grupeve të organizuara kriminale;
- të sigurohet se këto masa gjithashtu janë përforcuar më tej nga bashkëpunimi më i mirë, shkëmbimin e informacionit dhe koordinimit brenda secilit vend;
- të sigurohet mbështetja e publikut në luftën kundër krimit, në një mënyrë që do të jetë një mesazh i qartë për publikun për nevojën për të luftuar krimin.

Lufta kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar në thelb është multidisiplinare, projekt ndër-sektorial dhe afatgjatë që ka për qëllim për të ndihmuar në arritjen e qëllimeve më

të mëdha të demokracisë, qeverisjes së mirë dhe prosperitetin ekonomik të të gjitha shteteve.

5.7 Roli i gjyqësorit

5.7.1 Bashkëpunimi gjyqësor ndërkombëtar dhe rajonal

Ndihma e ndërsjellë ligjore gjithnjë e fiton rëndësi për shkak të marrëdhënieve shumë të ndërlikuara dhe të ndryshme midis shteteve që rezultojnë nga lëvizja intensive të njerëzve, mallrave, kapitalit dhe shërbimeve, pavarësisht kufijve ekzistues shtetërorë. Kështu pra bazuar në të shumë marrëdhënie ligjore me element të huaj që duhet të kryhen nga gjykatat vendore dhe organeve të tjera, kjo është edhe arsyeja pse është e domosdoshme njohja e traktateve ekzistuese ndërkombëtare. Duke pasur parasysh kompleksitetin e marrëdhënieve juridike, ka tendencë për të harmonizuar sistemet ligjore brenda vendeve të Evropës, veçanërisht në shtetet anëtare të Bashkimit Evropian lidhur me marrëveshjet ndërkombëtare, të cilat janë subjekt i mbrojtjes së të drejtave dhe lirive (e drejta për jetën e njeriut, të drejtën e pronës, e drejta e lirisë dhe sigurisë etj), por edhe çështje të tjera të rëndësishme në sferën e marrëdhënieve juridike dhe ekonomike (tregu, sistemi monetar, gjyqësori, etj), e cila është veçanërisht e rëndësishme në aspektin e të drejtave të qytetarëve vendas dhe të huaj dhe sigurinë e tyre ligjore.

Ndihma juridike ndërkombëtare në çështjet civile është e rregulluar me dispozitat e procedurës civile, i cili siguron se gjykatat, nëse me marrëveshje ndërkombëtare nuk parashihet ndryshe, duke marrë parasysh kërkesat për ndihmë juridike të gjykatave të huaja vetëm nëse ato janë të paraqitura nëpërmjet kanaleve diplomatike dhe nëse aplikimi dhe dokumenteve përcjellëse në një gjuhë që është përdorur zyrtarisht në gjykatë, si dhe për ndihma juridike ndërkombëtare tregon për mënyrën e parashikuar në ligjin kombëtar të veprimit të kërkuar nga gjykata e huaj mund të kryhet në mënyrë të tillë që kërkon një gjykatë e huaj, nëse një procedurë e tillë nuk është në kundërshtim

me rendin publik. Për ndihmë juridike ndërkombëtare në çështjet civile, marrëveshjet më të rëndësishme shumëpalëshe janë:

- konventa e Hagës mbi procedurën civile;
- konventa për heqjen e kërkesës së legalizimit për publikun e huaj;
- konventa mbi aspektet civile të rrëmbimit ndërkombëtar të fëmijës; dhe
- konventa e New York -ut mbi marrjen e pensionit ushqimor jashtë vendit.

Ndihma e ndërsjellë juridike në çështjet penale përfshin: ndihmën "e vogël" penale, ekstradimin, transferimin e të dënuarve dhe shtyrjen e ndjekjes penale. Sipas Ligjit për procedurë penale mbetën në fuqi dispozitat e ligjit federal që rregullon procedurën për ndihmën ndërkombëtare juridike në çështjet penale në të gjitha format e saj, por ndryshe shumica e ndihmës juridike ndërkombëtare në çështjet penale bëhet në bazë të:

- konventa Evropiane për Ndihmë të Ndërsjellë në Çështjet Penale;
- konventa Evropiane për Ekstradimin dhe
- konventa Evropiane mbi Transferimin e Personave të Dënuar. Me shumicën e vendeve fqinje ndihma juridike ndërkombëtare zhvillohet në bazë të marrëveshjeve bilaterale të lidhura me qëllim që të përshpejtojnë dhe të thjeshtësojnë bashkëpunimin.

Problemet që e karakterizojnë këtë zonë janë të ndryshme dhe janë pasqyruar në procedurat e gjata të trajtimit të kërkesave dhe pasojat janë prej sistemit të pazhvilluar të informacionit në organet gjyqësore, mungesa e formave të standardizuara, nevoja për përkthimin e dokumenteve, e cila i shkakton gjykatave kosto me një shpenzim të madh, dhe gjithashtu ndikon në kohëzgjatjen e procedurës. Mënyrën se si aspirojnë për anëtarësim në BE në kontekstin e procedurave të ndryshme dhe të thjeshtuara në çështjet e ndihmës ndërkombëtare juridike, problemet duhet të zgjidhen duke rregulluar standardet dhe praktikën e BE-së në këtë fushë. Në këtë drejtim, udhëzimet e dhëna në këtë dokument strategjik me një fokus në vendosjen e bashkëpunimit të drejtpërdrejtë

midis autoriteteve gjyqësore, veçanërisht në vendet e rajonit. Struktura organizative dhe proceset globale në sistemin e informacionit gjyqësor janë si më poshtë:

- administrata e gjykatave;
- regjistri;
- pranimi dhe përcjellja;
- mbështetja administrative për gjyqtarët në menaxhimin e gjykimit dhe zgjidhjen e rasteve;
- puna e shënuesit;
- puna e furnizuesve;
- puna e ekzekutuesit;
- vërtetimet;
- lëshimi i certifikatave;
- arkivi;
- evidentimi i të dhënave të dëshmitarëve të mbrojtur, për masat e mbikëqyrjes sekrete, si dhe procedurës paraprake dhe të hetimit i emërtuar si "sekret zyrtar".

Parimi i drejtësisë së hapur do të thotë se drejtësia nuk duhet të jetë vetëm "e zhvilluar", por më e zhvilluar në mënyrë të dukshme. Drejtësia e hapur gjithashtu kërkon transparencë në funksionimin e sistemit të drejtësisë penale.

5.7.2 Koncepti dhe roli i përgjegjësisë penale të personave juridikë në sistemet moderne ligjore

Me kalimin e viteve, në Evropë është rritur numri i korporatave që konsiderohen të rëndësishme në jetën ekonomike. Edhe pse ato merren me aktivitetet e tyre ekonomike disa prej korporatave kanë kryer vepra të caktuara penale, përgjegjësia penale e personave juridikë për shumë kohë nuk ishte parashikuar në ligjet kombëtare të shteteve evropiane, nga të cilat kanë origjinën ato korporata.

Në tetor të vitit 1988 Komiteti i Ministrave ka miratuar Rekomandimin e Këshillit të Evropës Nr R (88) 18 10, me qëllim të parandalimit, luftimit dhe kontrollit të krimeve të kryera nga një korporatë, rekomandimet e Këshillit të Evropës ishin ato se shtetet anëtare kodet penale e të cilit nuk parashikojnë përgjegjësi penale të personave juridikë duhet ti rishikojnë ligjet e tyre. Franca për këtë qëllim është angazhuar të bëjë rishikimin serioz të kodit të saj penal, dhe në vitin 1994, miratohet një kod i ri Penal i Francës, i cili është i pari i të gjitha ligjeve penale të vendeve të sistemit kontinental që ka parashikuar sanksionet dhe parimet e përgjegjesisë penale të personave juridik për vepra penale. Sipas nenit 121-2 në vijim të Ligji përcakton se të gjithë personat juridik, përveç shtetit mund të jenë subjekt i përgjegjesisë penale për aktet që kryhen nga autoritetet e tij ose përfaqësuesve të autorizuar. Me miratimin e konceptit të përgjegjesisë penale të personave juridikë në sistemin ligjor francez_ pasuan shumë kritika nga ana e bartësve të funksioneve të menaxhimit në korporata. Megjithatë, Franca ka pasur një praktikë relativisht të gjerë në fushën e parandalimit dhe të krimit kundër korporatave dhe të jakës së bardhë.³⁹ Shembulli i Francës u pasua nga shumë vende evropiane. Belgjika në vitin 1999 bëri ndryshimet në ligjin penale për herë të parë në të drejtën e tyre prezantoi institucionin e përgjegjesisë penale të personave juridikë. Holanda konceptin e përgjegjesisë penale të personave juridikë e ka pranuar edhe më herët, në vitin 1976. Neni 51 i kodit penal holandez parashikon që personat juridikë ashtu si personat fizik mund të jenë fajtorë. Danimarka në vitin 2002 e ka ndryshuar Kodin e saj Penal dhe parashikoi se personi juridik mund të jetë subjekt i përgjegjesisë penale. Në kontrast me vendet e mësipërme në Gjermani ende mbizotëron mendimi se është e pajustificueshme dhe e panevojshme për të miratuar konceptin e përgjegjesisë penale të personave juridikë. Juristët gjermanë ende udhëzohen nga “maksima Societas delinquere non potest” besojnë se personat juridikë mund të mbahen përgjegjës vetëm për krimet ekonomike. Arsyeja kryesore për të mos pranuar konceptin e përgjegjesisë penale të personave juridikë është qëndrimi i dijetarëve gjermanë për personat juridik se nuk kanë aftësinë për të qenë autorët e krimit, prandaj faji si një element thelbësor i përgjegjesisë penale dhe të kuptuarit se sanksionet penale janë një

³⁹ Criminal liability of private law entities under French law and extra territoriality of The laws applicable to them, I gjeni në web-faqen: <http://www.lanacs.ac.uk/fss/organisations/humanrights/inthron/Resources/documents/Criminalliabilityoflegalentities>

lloj i veçantë i sanksioneve për shkak të natyrës së saj mund të shqiptohet vetëm për personat fizik. Për këtë arsye, Gjermania ka zhvilluar të drejten për vepra ekonomike. Dënimet për krimet ekonomike janë në të holla dhe mund ti shqiptohet edhe të punësuarit e personit juridik. Italia, Portugalia, Greqia dhe Spanja ndjekin modelin gjerman dhe refuzojnë të pranojnë konceptin e përgjegjësisë penale të personave juridikë.

Italia parashikon përgjegjësinë e personave juridikë për krimet ekonomike nëpërmjet dekretit legjislativ nr 300 i miratuar më 29 shtator 2000 dhe Dekretit Legjislativ nr 231 të miratuar më 8 maj 2001. Në doktrinën juridike italiane mbizotëron parimi se përgjegjësia e personave juridikë për krime ekonomike është e mjaftueshme për shkak se procedurat e vërtetojnë ekzistencën e veprës ekonomike, përgjegjësia për krimet ekonomike edhe procedurat e vendosjes së sanksioneve me rregullat e aplikueshme të procedurës penale.⁴⁰

Raporti i shkencës juridike në Angli sipas konceptit të përgjegjësisë penale të personave juridikë është në perputhje me qëndrimet konservatore të pranishëm në ligjin anglez. Në jurisprudencën angleze personat juridikë konsiderohen të jenë fiktiv, të cilët nuk kanë shpirt dhe mendje, dhe për këtë arsye nuk mund të mbahen përgjegjës për krimet, por punonjësit e tyre mund të mbajnë. Arsyeja për të mos pranuar konceptin e përgjegjësisë penale të personave juridikë është fakti se numri i korporatave në Angli është shumë i vogël, si dhe themelimi i tyre është një privilegj që kërkon lejen e Mbretëreshës. Pavarësisht nga paragrafi i mësipërm, pas Luftës së Dytë Botërore personat juridik nga juristët britanikë janë njohur si njësi të pavarura me pronë personale, e cila është ndarë nga prona në të punësuar në të. Ata theksuan arsyeshmërinë dhe domosdoshmërinë e miratimit të konceptit të përgjegjësisë penale të personave juridikë. Gjykata e Lartë e Drejtësisë në vitin 1944 ka lëshuar tri vendime të cilat vendosin përgjegjësinë penale të personave juridikë. Në marrjen e këtij vendimi gjykata ka marrë qëndrimin se personat juridikë nuk kanë ndërgjegje, por se vetëdija e

⁴⁰ Criminal Liability of Companies survey, Italy, Chiomenti Studio Legale, teksti gjendet ne websajtin: http://www.lexmundi.com/images/lexmundi/PDF/Business_Crimes/Crim_Liability_Italy

të punësuarve në to në fakt është vetëdija e tyre. Edhe pse ky qëndrim i Gjykatës Supreme është kritikuar shpesh, tre vendimet e tij ende janë precedentë juridikë në ligjin anglez.⁴¹

Ligji gjerman nuk e pranon konceptin e përgjegjësisë penale të personave juridikë por korporatat, si dhe subjektet e tjera konsiderohen si entitete të pavarura që të drejtën ta ken në pronën e tyre si individët privatë. Korporatat, kompanitë, shoqatat dhe personat juridik,etj, në ligjin gjerman mund të jenë përgjegjës për krimet ekonomike. Sistemi i Kodit Penal Zvicran e përcakton se cilat persona juridikë mund të jenë subjekt i përgjegjësisë penale. Në bazë të nenit 100 paragrafi 1 pika 4) të këtij Ligji, mund të jetë:

1. personi juridik themelohet sipas dispozitave të së drejtës private;
2. personi juridik themelohet sipas dispozitave të së drejtës publike, me përjashtim të shtetit ose të autonomisë territoriale;
3. kompanitë;
4. kompania është në pronësi private.

Vërejtjet përfundimtare

Çështjet që lidhen me krimin e organizuar janë, dhe në të ardhmen duhet të jenë objekt i vëmendjes së shkencave juridike-penale dhe praktikës juridike. Tashmë, ka nevojë për kodifikimin e së drejtës-penale materiale dhe procedurale, që do të ishte në lidhje të ngushta dhe të forta me disiplina të tjera ndihmëse shkencore si psikologjia, politika ekonomike, pedagogjia, etika dhe ligjet tjera të veçantë për policinë, Interpolin, institucionet sociale, gjykata të specializuara dhe prokurorët.

Praktika na ka treguar se krimi i organizuar nuk është më vetëm një çështje akademike, ajo është nga ana jonë pothuajse çështje për të gjitha pyetjet, sepse ai dhe korrupsioni

kërcënojnë për të pushtuar shoqëri të shëndetshme të organizuara ashtu si tuberkulozi apo ndryshku që gërryen dhe shkatërron çelikut, siç thuhet nga një prej mendjeve më të mëdha në botën filozofike të Karl Marksit në veprat e tij të hershme.

Krimi i organizuar, pa marrë parasysh se ai dukej dukuri moderne sociale, në thelb është fenomen universal dhe historik. Format e ndryshme të organizatës në kryerjen e veprave penale, si një model profesional dhe modele të aktivitetit fitimprurëse për ushtrimin e ndikimit politik dhe ushtrimin e formave të tjera të pushtetit në shoqëri, kanë qenë të njohur që nga fillimi i shekullit të tetëmbëdhjetë. Duke folur se krimi i organizuar është një formë specifike e formave bashkëkohore të krimit profesional e cila nga shumë karakteristika të ndryshme dhe nga format tradicionale të shoqatës kriminale si dhe format tradicionale të krimit si kombëtar dhe në nivel ndërkombëtar.

Në këtë kuptim, fjalë për fjalë, asnjë kontinent e as edhe një shtet i botës nuk është kursyer nga krimi i organizuar. Në kontinentin amerikan të veriut ai manifestohet në kombinim: tradicionale me disa forma moderne, veçanërisht në SHBA dhe Kanada. Nga ana tjetër, vendet e Amerikës së Jugut, veçanërisht Kolumbia, që përfaqëson formën e veprimit botërorë të narkomafias, si dhe disa vende të Lindjes së Largët (Afganistani, Burma, Laosi). Era e terrorizmit dhe tregtisë skllëvërve të bardhë shënon gjendjen e shteteve të Lindjes së Mesme dhe të Largët, ndërsa vendet e zonave të Evropës Lindore dhe Qendrore evropiane janë përmytur nga llojet dhe ndikimet ndryshme kombëtare dhe lokale të organizatave mafioze të fokusuara në trafikun e drogës dhe trafikimit të qenieve njerëzore, si dhe formave të ndryshme të krimit duke shpërdoruar mekanizmin e privatizimit të shtetit dhe kapitalit në pronësi shoqërore. Dikur, sistemet më të qëndrueshme të sigurisë në vendet e Evropës Perëndimore po ashtu shtjellonin aspektet shkatërruese të skandaleve të korrupsionit, trafikimit të qenieve njerëzore, trafikut të drogës, armëve, etj.

Probleme të shumta për definimin e fenomeneve të krimit të organizuar përbëjnë dilemën midis termave të ndryshme të lidhura me të cilat në disa raste të veprojnë si sinonime, por në disa të tjera, si dukuri mjaft të veçanta, dhe e treta si një formë

terminologjike që lindin nga njëri-tjetri, maniestohen si forma të veçanta. Kjo vlen veçanërisht për sa i përket konstatimit joadekuat të terminologjisë në lidhje me këtë fenomen të krimit dhe krimit transnacional, krimit të jakës së bardhë dhe krimit ndërkombëtar. Padyshim, në secilin nga këto raste fjala është fenomeneve dhe konceptet e veçanta. Lloji i dytë i problemit janë termat që përdoren si përcaktues kryesorë të përkufizimit të përmbajtjes së krimit të organizuar, të tilla si grupet e krimit të organizuar dhe organizatës kriminale ose krimin e organizuar dhe sulmet e organizuara, kushtet janë identifikuar shpesh, megjithëse në përcaktimin e krimit kanë një përmbajtje krejtësisht të ndryshme. Para së gjithash, një grup i krimit të organizuar është koncept më i gjerë në mënyrë hipotetike të organizatës kriminale, në të cilën të gjitha kriteret e përmbajtjes nuk kanë nevojë të bëjë pjesë edhe krimi i organizuar.

Grupet e organizuara kriminale janë forma të ndryshme të organizimit të përkohshme, të rastësishme apo të përhershme, si dhe mund të ndodhin në formën e bandave (për ushtrimin e veprave të dhunshme), veprat penale kundër pasurisë (vjedhjes) dhe të ngjashme. Pra, kur grupet e krimit të organizuar marrin formë të fortë organizative, strukturë hierarkike dhe fokusin e planifikimit mbi ndikimin social të realizimit të fitimeve kriminale, ato janë përcaktuar si një organizatë kriminale. Me konceptin e krimit të organizuar dhe krimi i organizuar është një problem i natyrës së njëjtë me të krimit të organizuar dhe ndërkombëtar. Në fakt, krimi i organizuar bie kryesisht në aspektin e përmbajtjes kriminologjike i organizuar kryesisht në institutin e ligjit penal në një nga format e bashkëpunimit.

Duke bërë përmbledhjen e përkufizimeve të krimit të organizuar, mund të përkufizohet si një lloj krimi profesional i cili karakterizohet nga organizata të forta, vendosjen hierarkike në organizatën kriminale, ndarjen e saktë të punës dhe të marrëdhënieve të brendshme, e angazhuar për ushtrimin e krimeve më të rënda, me aplikimin e metodave ryshfetit, dhunës dhe metodave të ngjashme për të ushtruar përfitime ekstreme. Nga këto përkufizime rrjedhin tiparet thelbësore të konceptit të krimit të organizuar, të cilat janë elemente përbërëse të përmbajtjes dhe përbëhen nga:

1. ekzistenca e organizatës kriminale (gjegjësisht sindikatat).

2. organizatë e themeluar në bazën hierarkike dhe strukturën e rrjetit;
3. fleksibiliteti në punë dhe tendenca për përfshirje dhe ndikim në qeveri, ekonomi dhe struktura politike;
4. përdorimi i dhunës dhe korrupsionit si një metodë e punës, dhe
5. duke e bërë fitimin si qëllim përfundimtar.

Ashtu si krimi i organizuar në tërësi ka marrë përmasa ndërkombëtare sepse ajo rrezikon sistemin ekonomik dhe të sigurisë të shteteve individuale, shumë organe të Kombeve të Bashkuara, organizatat kontinentale dhe rajonale dhe trupat e tyre janë të përfshirë në miratimin e rezolutave të ndryshme, deklaratat dhe konventat, si një garantues i krijimit të një standardi uniform ligjorë për të parandaluar dhe luftuar këto fenomene në të dyja nivelet, kombëtar dhe ndërkombëtar.

Në bazë të hulumtimit të së drejtës krahasuese dhe konventave ndërkombëtare ne presim për të gjetur pika të cilat nuk janë shpalosur në mënyrë të mjaftueshme dhe shpjegime të mjaftueshme shkencore dhe prezantime. Kjo ka efekt se ka një numër të madh të brendshëm dhe rregullore ndërkombëtare të cilat nuk janë harmonizuar me njëra-tjetrën dhe paraqesin vështirësi serioze në krijimin e zgjidhjes lata Lega dhe de Lega ferenda.

LITERATURA

1. Alex Thio, Sjellje Devijante (Deviant Behavior) , New York, 1988
2. Andre Bossard, Transnational Crime and Criminal Law, Chicago, 1990
3. Ligji Penal Ekzekutiv, Borislav Petroviq & Dragan Jovasheviq, Sarajevo, 2006
4. David Gadd & Tony Jefferson, Psychological Criminology – An Introduction, Los Angeles, 2007
5. David Semple & Roger Smyth, Oxford handbook of Psychiatry, Oxford, 2013
6. Dina Siegel, Global organized Crime, Oxford, 1995
7. Gjorgje Ignjatoviq, Aspekti kriminologjik i veprave të dhunës, Beograd, 2002
8. Gjorgje Ignjatoviq, Teoritë në kriminologji, Beograd, 2009
9. Gjorgje Ignjatoviq / Simeunoviq, B., Viktimologjia, Beograd, 2011
10. Gjorgje Ignjatoviq / Shkuliq, M., Krimi i organizuar, Beograd, 2010
11. Hans Toch, Nasilnici (orig. Violent Men - An Inquiry into the Psychology of Violence), Beograd, 1978
12. Herschel Prins, Offenders, Deviants or Patients, An Introduction to the Study of Socioforensic Problems, London, 1980
13. Hollin, C. & Howells, K., An introduction to concepts, models and techniques, New York, 1989:.,
14. Kolin Howells, Clinical Approaches to Violence, Chichester, 2009
15. Kolin Howells, Mental disorder and violent behavior, Chichester, 1982
16. IOM, Penalty and legal regulation and analysis of cases of trafficking in human beings and migrants from Macedonia, Serbia, Albania, Montenegro and B.H., Skopje, 2007
17. Ismail Zejneli, E drejta penale (pjesa e posacme), Tetove, 2007
18. Ismail Zejneli & Bistra Netkova, Trafikimi me njerez (aspektet juridike), Tetove, 2007
19. Jack Glaser, Psikopatologjia e përgjithshme me referencë të veçantë për të drejtën penale, Zagreb, 1963
20. Janie Chuang, Redirecting the Debate Over Trafficking in Women: Definitions, Paradigms, and Contexts, 11 Harvard Human Rights Journal, Harvard, 1998

21. John Gunn, Psychiatric Aspects of Imprisonment, London, 1978
22. Josip Kregar, Fjalor, Korrupsioni, Fakulteti i Drejtësisë në Zagreb. Dokumenti në të cilin prof. Josip Kregar thotë se korrupsioni është mbështetur edhe nga Banka Botërore, Fondi Monetar Ndërkombëtar, Bankën për Zhvillim Ndërkombëtar (IDB), Zagreb, 2001
23. Kratcoski, P. and Kratcoski, L., Juvenile Delinquency, Upper Saddle River, 1996
24. Marija Andjelkovic, Trafikimi i Qenieve Njerëzore në Republikën e Serbisë: Raporti për periudhën 2001 - 2007, ASTRA - Anti Trafficking Action, Beograd, 2008
25. Muhamed Filipovic, Forumi i Universitetit nr. 2, Sarajevë, nëntor 2005
26. Petar Opalić, Sociologjia psikiatrike, Beograd, 2008
27. Simon Blumenthal dhe Tom Lavender, Dhuna dhe çrregullimi mendor – Ndihma e vlersimit kritik dhe menaxhimin e rrezikut, Londër, 2004
28. Simon Guze, Criminality and Psychiatric Disorder, New York, 1976
29. Sue Titus Reid, Crime and Criminology, New York, 1991
30. Vesel Latifi, Kriminalistika, Prishtinë, 2011
31. Violeta Velkovska, Trgovijata so luge I ilegalnata migracija percepiani od gllavnite akteri vo krivicnata postapka, Skopje, 2008
32. Vlado Kambovski, Medjunarodno kazнено pravo, Skopje, 1998
33. William Cockerham, Sociologjia e Çrregullimeve Mendore, New Jersey, 2000

Burimet nga faqet e internetit

1. Criminal liability of private law entities under French law and extra territoriality of The laws applicable to them, I gjeni në web-faqen:
<http://www.lancs.ac.uk/fss/organisations/humanrights/inthron/Resources/documents/Criminalliabilityoflegalentities>
2. Criminal Liability of Companies survey, Italy, Chiomenti Studio Legale, teksti gjendet ne websajtin:
http://www.lexmundi.com/images/lexmundi/PDF/Business_Crimes/Crim_Liability_Italy

Literaturë dhe artikuj tjerë

1. Vlerësimi i kërcënimit të krimit të organizuar në Malin e Zi (MNE OCTS), Drejtoria e Policisë së Malit të Zi, Podgoricë, korrik 2011
2. United Nations- Changes in Forms and Dimensions of Criminality - Transnational and National, Toronto, Kanada, 1975
3. Council of Evrope 2002:, Crime Analysis: Organised crime - Best practice survey no. 4, Strasbourg, France
4. Kodi i Procedurës Penale i Malit të Zi, Gazeta Zyrtare e Malit të Zi, Podgoricë, 2009
5. Abadinsky, Howard- Organized Crime, 4th ed., Chicago, 1994